

LUCEAFĂRUL

Serie nouă

Septembrie 1941

Anul I.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ GENERALĂ

COMITETUL DE REDACȚIE:

VICTOR PAPILIAN, D. STĂNILOAE, OLIMPIU BOITOȘ, MIHAI BENIUC ȘI GRIGORE POPA

Colaboratorii revistei: Ion Agârbiceanu, Mircea Alexiu, Simion Anderco, Nicolae Balcă, Zevedei Barbu, V. Beneș, Lucian Blağa, Lucian Bologa, Alexandru Ceușianu, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, Dimitrie Danciu, Al. Dima, Petru Drăghici, Ioan Fruma, Virgil Fulicea, Ion Gherghel, Gherghinescu Vania, Victor Iancu, Ștefan Manciulea, Grigorie T. Marcu, Aurel Marin, C. Munteanu, Teodor Murășanu, M. Nanu, Ionel Neamtzu, Al. Negură, Vasile Netea, Ionel Olteanu, Petre Pascu, Horia Petra-Petrescu, George A. Petre, Licu Pop, George Popa, Iulian Popa, O. F. Popa, I. Popescu-Sibiu, D. D. Roșca, M. Samarineanu, Constantin Sassu, I. V. Spiridon, Octav Șuluțiu, Horia Teculescu, Gabriel Țepelea.

Manuscrisele, cărțile și publicațiile periodice de recenzat se vor trimite pe adresa redacției.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Cine reține un număr din revistă, se consideră abonată și este rugată să trimită abonamentul prin mandat postal, pe adresa administrației.

Redacția și administrația: **Sibiu, Strada Oituz Nr. 4.**
(Ore de birou: zilnic dela 4—6 d. m.)

Abonamente: În țară, pentru particulari, anual Lei 300.—
pentru autorități și instituții „ 1000.—
În străinătate dublu.
Exemplarul Lei 30.—

Inscrisă în registrul de publicații periodice la Tribunalul Sibiu, Secția II-a, Nr. 1469/1941

Tiparul Tipografiei „Dacia Traiană”, S. A., Sibiu.

Secretar de redacție: **Olimpiu Boitoș.**

Războiul nostru nu aduce aur

de

Ioan Râmbu

*Războiul nostru nu aduce aur
Nici robi care să tremure în lanțuri,
Nu pentru asta clocotesc în șanțuri
Feciiori cu îndârjire de balaur!
O spunem ca să știe toți mișei
Și să asculte bine toți ateii,
Războiul nostru nu aduce aur!*

*Au răsărit din cripte vovezoi
Ca să ne mustre de uitarea crucii.
Ca să ne facă 'n besnă drumuri lucii,
Făclii de gând au presărat rapsozii.
In lupla noastră nu e bob de ură,
Noi suspinăm cu orice 'mpușcătură!
Au răsărit din cripte vovezoi!*

*Este o nouă, mare cruciadă
Pentru altarele lui Christ Mântuitorul
Spurcate de Isac Rătăcitorul,
Vestit războinic, fără nicio spadă.
Iar pe pământul vechei Basarabii
Ne așteptau străbunii, părcălabii
Este o nouă, mare cruciadă!*

*Cu noi vin stoluri, ape de lumină
Ca sufletele triste să mângâe,
In tunuri ducem nouri de tămâe
Și în cartușiere bulgăre de smirnă.
Cu noi nu umblă corbii după pradă,
Avem destul, in holdă și livadă.
Cu noi vin stoluri, ape de lumină!*

22 OCT 2019

Eroismul ca atitudine de viață

de

Ion Covrig-Nonea

Astăzi când revoluțiile naționale își afirmă voința de a trăi prin forța armată, incetul pe incetul, în măsura în care ideile și armatele lor cuceresc câmpuri noi, se infiltrează și se încetățnesc în publicistică idei familiare formelor lor de gândire și de expresie.

Evident că nu întotdeauna aceste idei poartă pecetea originalității; adică, nu întotdeauna sunt noi, în sensul de inedit; ci, de cele mai multe ori, ideile acestea își au rădăcinile adânc înfipte în viața și patrimoniul de gândire al omenirii, de unde sunt scoase acum la lumină, umplute cu o sevă proaspătă și, inzestrate cu un nou conținut și cu o nouă putere de expresie, sunt promovate ca idei-forțe.

Dar lipsa notei de inedit față de ceea ce a reprezentat funcțiunea ei trecută, tradițională, nu constituie o micșorare de valoare. Fiindcă ceea ce hotărăște valoarea unei idei nu este atât ineditul, valoarea ei teoretică, distinctă și nouă, ci o hotărăște măsura în care ea devine *roditoare* în viața aceluia care o acceptă și o urmează, și *pasiunea* care se pune în înfăptuirea ei.

O asemenea idee este ideea de *eroism*.

Acel *vivere pericolosamente*, fixat de deviză pentru fasciile lui de către ducele Mussolini, a ajuns deviza unei epoci; încât, astăzi, se vorbește foarte des despre o *trăire eroică*, de o *atitudine eroică*, de o *concepție eroică de viață* etc.

Este, oare, ideea de eroism, atât de dragă revoluțiilor naționale, o idee nouă? Cătuși de puțin! Ea este veche de când lumea și a stat în miezul tuturor acțiunilor omenești. Căci atunci când omul, mai mult sau mai puțin conștient, a început să gândească și să lucreze *sistematic*, adică după anumite reguli și cu un anumit scop, atunci omul a început să trăiască eroic. Pentru că, redus la expresia lui cea mai simplă, ce este altceva eroismul decât un efort consumat pe traiectoria unui ideal care se vrea împlinit?

De aceea, nu se poate vorbi despre eroism ca despre o idee descoperită de revoluțiile naționale. Ele au, totuși, meritul că au reactualizat-o, i-au dat un conținut și i-au imprimat un dinamism și, apoi, au promovat-o ca pe o trăsătură caracteristică a vremii noastre.

Pentru a fi înțeleasă însă în structura și funcțiunea ei, ideea de eroism trebuie disociată cu grijă de elementele alogene strecurate în ea.

Eroicul nu poate fi redus la vitejie, bravură, îndrăzneală sau alte expresii asemănătoare. Aceste atitudini fac parte, evident, din conținutul eroicului dar nu sunt o echivalență a lui și nici nu exprimă integral ideea. Un aventurier, de exemplu, care cutreeră țări și înfruntă riscuri este un erou? Cu toate că nu i se contestă curajul și îndrăzneala, totuși nimeni nu-l va considera erou. Și nu este tocmai fiindcă riscul și îndrăzneala, caractere dominante în ținuta aventurierului, nu epuizează întreg conținutul ideii de eroism. Aici rămâne *ceva* ascuns, la care nu se ridică și nici nu se poate ridica aventurierul atâta vreme cât în sufletul lui domină setea egoistă de emoții tari, trăite pentru ele, fără niciun alt scop; adică, atâta vreme cât axa vieții și acțiunii lui nu ia o altă turnură.

După cum ideea de eroism nu este, și luată în ea însăși, nici nu poate fi, o concepție de viață.

Căci, o concepție de viață este o existență autonomă construită dintr'un sistem de valori spirituale care, sprijinite pe o disciplină proprie, organizează viața prinsă în zona lor în așa fel ca ea, prin pașii ce-i face, să se țină de anume semne de drum și, la capătul ei, să realizeze idealurile închise și postulate de aceste valori.

Ori, a trăi eroidic înseamnă, oare, a stabili și a organiza un sistem de valori care, apoi, postulate ca idealuri de viață să antreneze viața? Nu. A trăi eroidic înseamnă a *făptui*; adică, a trăi pentru *ceva* și a realiza acel *ceva*; înseamnă efortul care se consumă în lupta de depășire a cotidianului cu intenția de a realiza un țel transcendent cotidianului, țel cu alte orizonturi și alte perspective decât cele strănte, de proporții reduse, din cotidian. Iar aceste orizonturi pe care urmărește să le deschidă efortul eroidic sunt idealuri pe care eroismul le *realizează* nu le postulează.

Încât eroismul, prin el însuși, ca existență autonomă, nu are statornicie; deci, nu reprezintă nimic. Pentru a avea o existență autonomă, ar trebui să se definească prin el însuși; adică, printr'o finalitate imanentă structurii lui; pe care însă nu o are. Căci, poate să-și fixeze cineva drept scop al vieții lui o trăire eroidică în sine, nesubordonată acelui *ceva* strein eroicului, idealul, care să fixeze finalitatea trăirii eroice? Nu. Și aceasta din motivul că eroismul nu are o existență autonomă ci una legată și subordonată unei alte existențe, autonomă însă: o concepție de viață.

Așa că eroismul își definește structura și funcțiunea lui în raport cu o concepție de viață, atunci când este pus în serviciul realizării idealurilor acelei concepții de viață. Iar prin aceasta, funcțiunea lui se restrânge la *ceva* mai puțin pretențios dar mai trainic: aceea de a fi o *atitudine de viață* printre alte multe atitudini pe care le poate lua viața. Însă o atitudine care se axează în miezul concepțiilor de viață, pe idealuri de viață; și acolo numai, atunci când se găsește în serviciul unei concepții de viață și se consumă pentru înfăptuirea idealurilor ei, atunci își găsește funcțiunea lui firească și rodnică și își definește ființa: *forță care susține și împinge un ideal de viață la cristalizare și înfăptuire*. Iar prin aceasta își afirmă hotărît caracterul de *atitudine de viață* și se depărtează cât mai mult de pretenția de a fi o concepție de viață.

Și încă *ceva*: Ca atitudine de viață, eroismul își afirmă prezența numai acolo unde idealurile concepției de viață operează o *transfigurare* în sufletele partizanilor; adică acolo unde omul se identifică cu idealul său, se hrănește spiritual din el și își simte sufletul răscolit și dinamizat de el. Căci numai în viața oamenilor ale căror suflete s'au identificat cu idealul lor de viață, trăiesc prin el și pentru el, numai acolo este teren propriu pentru eroism și numai acolo avem șanse să descoperim și să identificăm o atitudine eroidică de viață. Acolo unde idealul de viață rămâne tangent vieții, deci, fără rezonanțe pentru adâncimile sufletești ale acelor cari îl mărturisesc, eroismul va lipsi sau abia își va lăsa observată prezența printr'o lumină de licurici. Pentru ca eroismul să apară și să rodească e, deci, absolută nevoie ca idealurile de viață să ardă și să cutremure până la transfigurare sufletul omului. Pentru că numai sufletele transfigurate de focul credinței într'un ideal, numai acelea vor găsi în ele energiile necesare efortului trebuincios realizării acestor idealuri. Numai ele vor avea puteri ca, peste piedeci și desamăgiri, peste oboseli și frângeri momentane de avânt, să-și mențină mereu încordată voința de înfăptuire și, ca miticul Anteu, să se ridice din țărână cu puteri mereu proaspete. Ceilalți, pentru cari idealul este tangent vieții lor, vor părăsi lupta la cea dintâi piedecă ivită în cale.

Și transfigurarea aceasta este cu atât mai necesară cu cât ea pregătește sufletul pentru *jertfă*, temelia oricărei atitudini eroice în fața vieții și instrumentul cel mai adaptat înfăptuirii idealului. Căci ceea ce măsoară, în ultimă instanță, tăria unei credințe și impune un ideal ca o valoare vrednică de atins, este cantitatea de jertfă pe care acel ideal este în stare să o stoarcă partizanilor atunci când se vrea mărturisit și înfăptuit; adică, măsura în care reușește să-și impună disciplina lui sufletelor care îl mărturisesc și măsura în care reușește să mărească cât mai mult numărul acelor cari sunt gata să moară pentru el. Fără ea, fără capacitatea de jertfă, un ideal rămâne singularizat în lumea ideilor, un vis printre alte visuri, oricât de frumoasă i-ar fi arhitectonic rațională și oricât de ispititoare sunt orizonturile pe care le deschide.

Și un ideal de viață are puterea să-și antreneze partizanii la jertfă sau să-i depărteze de ea în măsura în care el are sau nu aderențe cu viața reală, istorică. Dar aceasta este o altă față a problemei care nu-și are locul aici. E destul să amintim că pentru eroism, ca atitudine de viață, transfigurarea și jertfa sunt factori hotărâtori: Alături de efort, îl prezintă în adevărata lui lumină structurală și funcțională, — un *act* de viață nu o concepție de viață.

Vieța, pusă în mișcare și purtată de dinamica eroică, își deschide drum și se cristalizează în forme istorice definite, unanim recunoscute și prețuite, care formează îndreptare pentru conduita omenească; pentru că fac parte din categoria valorilor *etice*; deci, a valorilor care fixează idealuri și dictează norme de conduită.

Grupate după preponderanța caracterelor dominante în arhitectonic și stilul lor, ele sunt trei: sfințenie, înțelepciune și eroism¹⁾, și sintetizează în ele strădaniile și realizările a trei tipuri de oameni: sfântul, înțeleptul și eroul.

În miezul acestor forme istorice, ca forță care le ajută să-și cristalizeze și să-și definească ființa, stă una și aceeași putere: atitudinea eroică în fața vieții; iar ca temelie și leit-motiv al lor, setea de absolut, cu nostalgiile ei răscolitoare de suflete.

Dar cu toate că au ca leit-motiv același temei și ca putere de concretizare același factor, se despart atunci când își definesc ființa, printră clădesc pe direcții și idealuri diferite.

Sfințenia apare și se cristalizează în câmpul concepțiilor religioase de viață, pe axa idealului moral, prin sufletele transfigurate de credință. Și ea este, pentru om, din punctul de vedere al omeneșului, o negare a naturii și a poruncilor ei de fier; căci se constituie în opoziție cu natura, ca un antipod al ei și însemnează, pentru om, o cucerire și un triumf. De aceea, se plămădește și se naște chinuitor, prin eforturi și jertfe mari, repetate, dureroase pentru pornirile firești ale naturii, eforturi și jertfe unde spiritul e mereu treaz și vigilent ca să nu scape o clipă de sub control forțele adverse care ar putea mina și abate efortul eroic din drumul lui de cucerire.

Înțelepciunea se cristalizează în jurul *ideii*; idee luată în sensul de filosofare, așa cum o concepeau cei vechi, și se naște în și prin sufletul omului însetat de știință; adică, în sufletul omului frământat de problemele existenței și vrăjit de orizonturile pe care mintea omenească le ghicește dincolo de zare. Și ea este o cucerire a omului, ca și sfințenia, dar o cucerire în alt sens. Înțeleptul nu neagă lumea reală și nu fuge de ea; ci, dimpotrivă, se amestecă în vârtoarea ei, un amestec în felul lui și acesta, *mental*, și caută să-i surprindă tainele. Iar pe măsură ce știința lui despre lume crește și lumea își precizează, în sufletul lui, sensurile, în măsura aceea înțeleptul își organizează și propria lui viață: devine tot mai împăcat cu sine însuși și cu lumea; căci, în sufletul lui, după frământarea începuturilor, își întinde domnia pacea, cu seninătatea ei binefăcătoare. O pace cu un echilibru sufletesc și cu o seninătate care este alături și înafară de vârtejul șgomotos al lumii reale dar nu streină de ea; fiindcă s'a născut din ea, printr'o domolire și organizare a ei, după rânduiala spiritului care a gândit și a supus viața ideilor. De aceea, atunci când sufletul înțeleptului a ajuns să aibă pacea interioară, chiar dacă se detașează de lume și se izolează în singurătatea lui, se apleacă cu un ochiu atent spre lume și privește cu îngăduință și înțelegere slăbiciunile și sbuciumul ei.

Eroismul²⁾ își cristalizează realizările pe linia *faptei*, — a faptei răscolitoare de energii și creatoare de sensuri. Pașii eroului, asemenea pașilor sfântului și ai înțeleptului, sunt pași de cuceritor, dar pași de cuceritor în alt sens: pe drumul faptei care naște din viață, ca o prelungire și o creștere a vieții, deci, o cucerire a vieții pentru viață, ca un *spor* adăugat vieții reale, concrete. Și printră e axat pe această traiectorie, eroul nu neagă viața, cum face sfântul și nici nu se izolează de ea, ca să trăiască după rânduiala ideii, ca înțeleptul, ci se implântă cu picioarele cât mai adânc în viață și lucrează, prin ea, pentru ea.

¹⁾ Eroismul nu este, cum s'a precizat mai sus, o existență autonomă ci o atitudine de viață; și, ca atare, își definește sensul ca *act* nu concepție sau valoare de viață. Totuși, printr'o derogare dela funcția lui reală, prin faptul că exprimă efortul cuceritor al *eroului*, s'a obișnuit lumea să-i lărgescă sensul și să dea numele actului operei de cucerire a actului. Și printră limbajul nu posedă un termen echivalent, îl luăm așa, însă cu precizările necesare.

²⁾ O valoare numai întru cât exprimă rezultatul efortului eroic al tipului de om numit erou.

Nu trebuie să pierdem însă din vedere că aceste valori etice sunt, pentru conduita ome-
nească, modele *ideale* din care omul, prin străduința lui, în viață, concret, realizează atât cât
poate, după orizonturile și puterile sufletești pe care le are. Nu toți oamenii se pot ridica până
pe culmile acestor valori și să atingă asceza unui sfânt ca Sf. Ioan Gură de Aur sau Sf. Francisc
de Assisi, atitudinea senină și împăcată de înțelept a unui Goethe la bătrânețe sau eroismul
răscolitor și creator de viață al unui Alexandru sau Napoleon. Pentru marea majoritate a oa-
menilor, aceste culmi rămân mereu culmi; adică, idealuri. Dar nici unui om nu-i este refuzată
posibilitatea ascensiunii; căci fiecare om are sădită în sufletul lui nostalgia desăvârșirii proprii în
sensul unor idealuri care sunt dincolo de zare și posedă puterile necesare pentru a face câțiva
pași măcar pe panta urcușului care duce la cristalizarea plenitudinii persoanei sale. Că nu va
ajunge întotdeauna acolo și nu va putea contempla în toată măreția lor orizonturile înscrise din
lumea idealului, se poate; dar, în sufletul lui, predispozițiile sunt date ca o zestre a firii și ca
o condiție de viață a omului. Și depinde numai de el să vrea să pornească la drum.

Tocmai de aceea, formele acestea care, ca valori etice, rezumă și exprimă cristalizările
efortului eroic din sufletul omului, sunt mai răspândite decât se crede.

O soție și mamă, care-și pierde soțul și e nevoită ca singură, prin muncă proprie, să-și
crească copiii orfani de tată și o face muncind din greu, printr'o viață sobră, de renunțări du-
reroase, nu are ceva din trăsăturile și ținuta unei sfințe?

Sau un țăran închis în cercul strâmt al orizonturilor unui sat părăsit de Dumnezeu în
cine știe ce vâgăună de munte, care-și pune pasionat și chinuit problemele vieții, își frământă
mintea cu ele și, până la urmă, le rezolvă, — le rezolvă în felul lui, după învățătura lui, cea
din Evanghelie, — iar după ce și-a rezolvat problemele se simte împăcat cu sine și cu lumea
și de acum încolo își poartă viața mereu senină și luminoasă, trebuie respins din umbra marilor
înțelepți ai omenirii? Evident că echilibrul și pacea din viața lui interioară nu se clădește pe
cunoștințe atât de vaste și meditații atât de adânci ca acelea ale unui Goethe; dar, prin faptul
că a avut o problematică spirituală care l-a chinuit și l-a purtat pe drumul cercetării, iar la urmă,
prin efort, a ajuns ca viața lui spirituală și morală să ia consistență și echilibru pe temeiul acestor
gânduri, însemnează că el a ajuns să fie un înțelept, — un înțelept pe măsura și după orizon-
turile lui, în satul lui, unde persoana lui va fi un model și un îndreptar pentru alții. Sunt doar
tipurile cunoscute ale acelor bătrâni înțelepți din lumea satelor noastre a căror prezență, din
nenorocire, se întâlnește tot mai rar.

Sau un tată de familie împovărat de grija unei case de copii, care-și cheltuiește până la
sleire puterea de muncă pentru casa lui, în care se vede și se regăsește pe sine, cu sufletul și
cu năzuințele lui, nu este oare un erou?

Așa că eroismul rodește pe un câmp foarte vast, îmbrăcând de cele mai multe ori forme
umile, cum umilă este și viața în cotidian. Dar oriunde ar apare și oricare ar fi traiectoria și
forma pe care o îmbracă, el rămâne mereu același: o *atitudine de viață*.

Hore transilvane

de

Petre Bucșa

Frunză verde de jugastru —
ochi de zâne plânși albastru
picură peste veac
pagini negre 'n zodiac;
mâni albe de crăițe
incrustară răzmerițe
în muruna gândului,
gândului
câsnitului.
Lăcrămară 'n năframușe
Cosânzene și Anușe
după dragii duși în Țară
să facă dreptate iară.

... Făt-Frumos nebun horind,
mândre hore trăgând,
trăgând a jălnicie
pentru inima-i pustie...
Scrâșnet năbușit în plâns,
un viteaz în gânjuri strâns...
Lovitură de potâng
peste inimi ce se frâng...
Sfârticași de brișcă; sâni...
Rânjet spurcat de păgâni
năvăliți în astă Țară
pita să ne-o facă-amară...
Trup vânjos căznit pe roată,
hălci de carne despicală
și 'mplântată 'n negre furci
puse ciuhe la răscruci...
Popi ingenunchiați sub lanț
putreziți pe drum și'n șanț,
ori închiși la negru chin...
— Frunză verde de pelin...

Genezaret în Galiția

de

Otto Folberth

Era de ani de zile pe câmpul de luptă. Iar sfârșitul războiului nu era de prevăzut.

Ca mulți dintre cei predestinați unor vremuri îngrozitoare, de multe, multe luni n'avea altă dorință mai fierbinte decât să se deslege o singură dată din înlanțuirea evenimentelor, — pentru o singură dată doar, să fie iarăși numai pentru sine însuși, despărțit de vijelia întâmplărilor dezastruoase, să petreacă vreo câteva zile în singurătate netulburată. În atelierul activităților îndrăznețe și eficace ale timpului au sburat în valuri surcelele din rindeaua sa fulgerătoare. Bucuros suportase oboselile nenumăratelor marșuri de înaintare și de retragere, începuse chiar să iubească patrulele primejdioase prin stepele întinse ale răsăritului care se ținură de misiunea lui, găsise cu timpul un adevărat farmec în discuțiile cu camarazii în cort și în sunetul păharelor la mesele întinse ale nobililor ruși. Dar în toată graba aceasta obositoare, care în sfârșit îl apuca și pe el și pe camarazii săi, ca pe niște călăreți de caravană în deșertul nesfârșit și fără umbră, acul magnetic al dorințelor sale tainice arăta din ce în ce mai mult în spre polul contrar, spre odihnă nemișcată și netulburată.

Într-o zi primi ordinul să-și părăsească trupa, să se mute într'un oraș situat departe, înapoia frontului și să aștepte acolo, să aștepte... După aceea să se întoarcă din nou. Așa a ajuns într'o localitate a Galiției răsăritene, murdară, în parte distrusă și arsă. Deoarece din primul moment îl jigni praful arzător al drumului și casele înnegrite de fum ale Evreilor și traiul sedentar al soldaților înapoia frontului, și fiindcă nu se știa cât timp va fi reținut, se hotărî să se mute într'un sat apropiat, unde nu se afla nici un singur soldat.

Drumul său ducea pe lângă un lac sclipitor, care umplea o vale, lungă de câteva ore. Pe țărnișurile lui ondulate se înșirau mai multe sate, arătând, ascunse în podoaba verde a copacilor, ca niște crânguri. Acolo unde verdele părea mai lucios, unde dela un sat la altul i se păru că vede chiar și o pădure de fagi, într'acolo își îndreptă pașii. El venise doar din stepa uscată și era setos de umbra codrilor. Malurile lacului erau complet acoperite cu trestie și chiar și insula lunguiață din mijlocul lacului își întindea tuful peste suprafața apei. Cete de rațe sălbatice înotau și se bălăceau fășâind prin întunericul trestiiilor, iar de-a-lungul drumului familia întreață a broaștelor își arăta, la marginile mocirlelor, bucuria ei de vieață.

Fără să întrebe pe cineva, se îndreptă spre o căsuță mică, pe care o observase din depărtare. Aparținea ultimelor și celor mai îndepărtate case ale satului și era așezată pe un dâmb la malul lacului, care tocmai aici era mai înalt. Din geamul ei, poți vedea lacul, se gândi el, fără să mai observe casele vecine. Acolo vreau să locuiesc.

Cât de fericit se simți că locuitorii căsuții nu se împotriviră cu nimica dorinței sale. Erău țărani săraci, foarte săraci. Avera lor era un câmp mic cu cartofi, așezat în dosul casei, care îi hrănea, iar recolta lor se păstra cu mare grijă într'o groapă din mijlocul curții. Altceva n'aveau din ce să se aprovizioneze, nici vite, nici lapte, nici măcar pâine.

Proprietarul acestei modeste gospodării părea că are când profesiunea unui salahor, când pe aceea a unui meseriaș, căci mai întotdeauna, când era acasă, obișnuia să-și petreacă timpul

intr'o colibă de lemn de pe lângă casă, unde avea niște unelte de dogar și câteva doage vechi. În aceeași încăpere mai avea și o tocilă, cunoscându-se pe ea că mai era folosită din când în când. Se mai găsea și o morișcă cu ajutorul căreia vecinii își măcinau uneori câțiva pumni de grâu. După ce bătrânul își făcea puțin de lucru în colțul său — fără sgomotul obișnuit al unui meseriaș — sau dacă câteodată soarele bătea cald în curte, ieșea încet din întunerecul său și, rezemându-se de gardul grădinii, își indrepta cu mulțumire spatele spre razele lui încălzitoare. De acolo, cu părul sbârlit și roșu, putea să privească timp îndelungat, nemișcat, la jocul celor doi stupi de albine de dincolo de gard.

Ceilalți locuitori ai casei se făceau și mai puțin observați și astfel plutea în jurul acoperișului o liniște binefăcătoare, care picura în corpul aceluia care, obosit de alergări, abia așteptase să ajungă odihnit, mulțumit, satisfăcut. I se părea că nu trebuie să aștepte aici în zadar, căci luminișul acestei văi strălucea până în colțurile cele mai întunecoase ale sufletului său. De câteori privea fețele bronzate și umilite ale celor ce-l înconjurau, i se păreau tot odată trudite și impovărate, voioase și mângăiate, și-și aducea aminte de cuvintele:

„Uitați-vă la păsările cerului: ele nici nu samănă, nici nu seceră și nici nu strâng nimic în grânare; și totuși Tatăl vostru cel ceresc le hrănește”.

Din camera cu podeaua de lut, presărată cu nisip, din ai cărei pereți cădeau privirile icoanelor de jur-imperejur, privi de dimineață peste lac și cer, observând ce zi plutea între ele. Acestea, lacul și cu cerul, îi făceau impresia a doi îndrăgostiți cari se oglesc unul în chipul celuilalt. Ce revărsa cerul în lac, oglindea acesta în culori îndoite mai frumoase. Dacă voia însă să-și întipărească acest tablou și cu reflexiile lui, trebuia să privească prin fereastra îngustă unde era așezat Mântuitorul, sculptat în lemn închis și înconjurat de flori sărăcicioase. Ar fi putut să-l îndepărteze de acolo pentru a privi mai ușor suprafața lacului, dar nu, tocmai faptul că trebuia s'o caute și s'o privească pe lângă El, marea frumusețea fiecărei dimineți. Și dacă în nopți tăcute de vară răsărea luna în dosul dealurilor îndepărtate și arunca pe luciul lacului o cale de lumină pe care se apropia încetșor, i se uita în cămăruța întunecoasă, așezând și în jurul lucrurilor celor mai neînsemnate aureole de lumină, atunci crucea își arunca umbra pe podeaua de pământ, într'un pătrat luminat, înconjurat de flori care călătorea prin încăpere, schimbându-și mereu umbra. Atunci, văzându-o, gândurile celui deșteptat o urmăreau gândindu-se oare cât va mai călători prin lume, schimbându-și mereu umbra sa?

În fața căsuței, pe micul dâmb ce străjuia lacul, unde inflorise pe lângă un trandafir uscat un altul tânăr, stătea culcat în zilele însorite, lăsându-și cugetul și sufletul în voia unei muzici gânditoare, de așteptare și răbdare. Înaintea lui se 'ntindea nemișcat, neted, lacul de stuf, greu de tulburat în liniștea lui. Fel de fel de ierburi de mlaștină îl înconjurau și-l îmbrățișau, sau se lăsau purtate ca frunzele cele mari ale nufărului pe suprafața lui mângăiată de soare. Alte locuri erau lipsite de orice vegetație. Aci valurile jucau la cel mai slab vânt și atunci fruntea lui clară și liniștită tresărea, tremura și se incrunta. Sau o rândunică atingea apa, un pește sărea, o barcă trecea peste el și valuri mici jucau... Ce erau pentru el asemenea lucruri? Imediat își regăsea liniștea lui netulburată și din nou oglindea chipurile pentru a căror păzire eternitatea îl destinase pe el. În colțul cel mai îndepărtat, lipsit de stuf, răsărea sau dispărea orașul din care venise cercetătorul și turnul lui distrus, zidurile și cupolele lui, luceau mai clar și mai colorat din adâncimea lacului, așa încât le găsea acum chiar frumoase, ba chiar fermecătoare. În față, mai aproape de el, valurile dealurilor continuau drumul în oglinda lacului cu aceleași linii curbate cu care se pierdeau în realitate la orizont. Și, în sfârșit, fața niciodată egală, mereu schimbătoare a norilor! Ca niște prieteni păreau, nevăzuți încă niciodată și totuși cunoscuți de mult. Treceau peste lac, sus și ușor și lucind, sau jos, întunecați și grei. Intotdeauna însă cădea din bucuria lor, bucuria sa, din pizma lor, pizma lui. Și astfel și în sufletul omului care stătea culcat la mal își aruncau luminile și umbrele lor, câteodată atât de sclipitor și atât de amenințător, încât tresărea emoționat și privea, neștiind dacă aceste chipuri ar fi într'adevăr niște semne.

Intr'o zi totul i se limpezi pe neașteptate și, după ce cu o privire examinatoare se mai uită încăodată la petecul de pământ din jurul său și după ce se gândi la luminile lacului și la oamenii dimprejur, se apropie iluminat și credincios de marginea dâmbului și, întinzându-și brațele, strigă departe peste lac:

„Pe tine, Galilie deluroasă, poarta stepelor întinse, te voi numi de acum înainte Galilea, pe tine, fluviule murmurător, care treci pe aici venind din Nord în spre Sud, prin aceste me-leaguri și prin acest lac, te voi numi Jordan și pe acest oraș, Tarnopol, de pe malul lacului, îl numesc Tiberias, iar localitatea de aici, Kutcowce, o numesc Kapernaum”.

Și din aceste clipe umbla de-a-lungul malului cu pasul ușurat, neîngrijorat și cuprins de o adâncă fericire. Amărăciunea și ispita dispăruseră cu totul din sufletul său. Il stăpânea o ve-selie atotcuprinzătoare. Toate drumurile sale păreau îndreptate de un tovarăș invizibil și tot ce se petrecea în jurul său, se întâmpla să-l ducă la o limpezire totală. Dacă se plimba prin sat sau prin ogoare, i se părea că trece prin locurile Predicii de pe Munte și că se întâlnește peste tot numai cu oameni împăciuiți și blânzi și cu de cei cu inimă curată. Stătea bucuros cu toți de vorbă, mângâind pe cei cari sufereau de vreo durere sau pe cei flămânzi și insectați după dreptate. Și din cei miloși era o ceată mare. Căci de câte ori cerea câte o bucată de pâine, câte un ulcior de lapte sau o mână de cireși roșii, i se dădea cu bucurie. Mai cu seamă îi plăcea să se plimbe de-a-lungul malului, prin iarba deasă și fragedă, până la casa unui pescar care se afla pe lângă o adâncitură de apă, la marginea pădurii, sub doi brazi înalți și ascuțiți. Nevasta pescarului păzea acolo trei vaci și după ce vorbea cu ea câțva timp despre mersul vremii, despre prezent și despre viitor, ea îi dădea pe drum mai întotdeauna câte un ulcioraș cu smântână sau brânză, pe care și-l ducea acasă, plin de mândrie și bucurie, ca pe un cadou prețios. Prin urmare, mai întotdeauna se întorcea cu ceva mai bogat în locuința sa sărăcăcioasă. Și chiar dacă în zilele acelea îl stăpânea batjocoritor foamea, totuși îi sunau în minte, ca o melodie, cuvintele: „Ele nici nu samănă, nici nu seceră și nici nu strâng nimic în grânare; și totuși Tatăl vostru cel ceresc le hrănește”.

Intr'o seară, în timp ce nori imenși înveleau lacul într'un întuneric sinistru și furtuna începea să ridice valurile, fugi grăbit la mal, spre apa spumegândă. Incepuseră să cadă picături grele de ploaie, iar fuga nu și-o putea tâlmăci. Ajuns la mal, ceva îl îndreptă într'o direcție anumită. Și după ce străbătu în goană o bucată din drumul mlăștinos al malului, observă în dosul unei lagune mai mulți pescari, luptând să smulgă din brațele furtunei plasa, barca și prada zilei. Se îndreptă în goană spre ei, dar ei și ajunseseră la mal și trăgeau barca pe uscat. Cu toată munca grea și deși aveau hainele complet ude, trăsăturile lor păreau vesele, ba chiar pline de mulțumire. De abia îl observau pe străin, când unul dintre ei îi ieși înainte, salutându-l și îi oferi ceva cu mâna întinsă. El recunoscu pe fiul dulgherului și întrebă:

„Ați făcut pradă bună?”

„Nimic nu ne-a lăsat furtuna decât acest pește. El e mic, însă Dumnezeu însuși ți l-a păstrat. Ia-l, ia-l și gândul să-ți fie la Domnul”.

Și el puse în mâna străinului un pește mic, sclipind auriu. Pe jumătate încă viu, el i se sbătea între degete. Și deodată își dădu fulgerător seamă de ce fugise la mal și totul răsuna și cânta în el, parcă i s'ar fi întâmplat o fericire necunoscută încă până atunci. Niciodată nu primise un dar din atât de apropiata mână a Domnului. Se întoarse cu această bogăție spre casă, clătinându-se de atâta emoție. Și în el cânta și vuia, mai puternic decât furtuna dimprejur, melodia: „... și totuși Tatăl vostru cel ceresc le hrănește, și totuși Tatăl vostru cel ceresc le hrănește”.

În ușa îl primi bătrâna țărăncă:

„Vrei să ți-l frig?”

Îl curățî de solzi pe banca unde șezuse și-l fripse pe jar. Străinul era adâncit în semnificația întâmplării sale ciudate. Iară și iară îi sunau cuvintele biblice în urechi, în timp ce observa liniștit, din colțul său, mișcările țărăncei.

Atunci rupse pâinea și se așeză la cel mai delicat ospăț ce i se pregătise vreodată.

In românește de EDGAR NICOLAUS

Versuri

de

Ion Frumosu

Zori...

Stu, ho, Priane, tovarăș blând de trudă!
Răsăritul a miruit cu aur roz frunzi de munte.
Licăririle au odrăslit pe flori. Licăriri crunte
Mi-au izvorit acre 'n obraji... Mi-e fruntea udă...

Stu, ho, Priane, tovarăș blând de trudă!
Întinde-ți gâtul înainte, trimite suflul de rob zărilor...
Eu mi-oi face pumnul căuș și-oi lua din jarul revărsărilor
Și pentru noi. Prea-i darnic soarele numai cu florile, cu iarba crudă...

In șoapte moi de rugă spre glie mă aplec,
Ii sărut reveneala, mă ridic către soare:
S'a rupt dintr'un munte, s'a fărâmat pe-o floare...
La brazdă, Priane! pier zorile 'n slavă și zilele trec.

Hai, frate gând

Hai, frate, să ne luăm și-acum sborul plăpând,
departe — acolo unde ne va zâmbi Dumnezeu în fiecare floare.
Să frământăm în tihnă plămădă de cântec în copăi de soare:
din verdele pusteii, din rumenul zării; — hai, frate gând...

In spre coame negre colțurând josul cerului — păduri bătrâne —
hai și-acum. Ne-așteaptă 'n umbra tăinuitorilor răscruci
toți răzvrățiții leatului — vedenii — Valahi de rând, tribuni, haiduci,
oameni frați cu codrul, ca eu și tu, cu câmpii toți, cu auriul unduit pe grâne...

Dumnezeu nu mă lasă în veșnicii să cred, nicipând,
— în veșnicia înfrățirii mele cu toți pupii cari se sparg...

Copilării... M'ajunge-un dor de-abisuri, de mai larg.

Mi-s hărăzitul lor. Să mă cunoască atunci — du-mă spre ele acum, frate-meu gând...

Până în miezul albastrului celui mai nefrământat, — hai cu mine
în spre sfioșenia de jar a atâtor stele...

Leagă-mi strâns, şuviță cu şuviță, din sufletu-mi, de ele.

Și-apoi, hai să uităm c'atunci mi-oi deslega frăția și de tine...

Pustnicul dela Muzot

de

Marcel Romanescu

Ultimul an al lui Rainer Maria Rilke seamănă cu o toamnă înștită. Poetul se împăcase demult cu gândul morții, dar iubea cu atâta patimă frumusețea pământului, încât moartea l-a fost ca sfârșitul neașteptat al unuia din cântecele sale.

Știa multe despre lumea morților și, prin vraja versurilor, dădea presimțirilor putere de realitate:¹⁾

*Freilich ist es seltsam, die Erde nicht mehr zu bewohnen,
kaum erlernte Gebräuche nicht mehr zu üben,
Rosen, und andern eigens versprechenden Dingen
nicht die Bedeutung menschlicher Zukunft zu geben;
das, was man war in unendlich ängstlichen Händen,
nicht mehr zu sein, und selbst den eigenen Namen
wegzulassen wie ein Zerbrochenes Spielzeug.²⁾*

Aceste versuri din *Duineser Elegien*, scrise în 1911 și 1922, nu sînt un model pentru lirica desăvârșită a lui Rilke, ce trebuie căutată în ultima lui culegere, *Sonette an Orpheus*, sau în cele două părți din *Neue Gedichte*, capodoperă scrisă pe la treizeci de ani. Dar, împreună cu *Stundenbuch* și cu *Requiemurile*, *Elegiile* alcătuiesc calea ce ne îngăduie să ajungem la alte versuri, a căror plastică severă ar rămâne aproape neînțeleasă fără cunoașterea acestor lucrări mai puțin încheiate.

Asemeni cântecelor de leagăn slave sînt acele *Frühe Gedichte*, în care tânărul visător își cânta teama nelămurită. Un cântec începe:

Wird sind ganz angstallein,³⁾

Iar altul spune:

*Und wohin du langst,
da ist alles noch Angst.*

*Jeder Schimmer ist scheu,
Und kein Klang ist noch zahm,
und die Nacht ist zu neu,
und die Schönheit ist Scham.⁴⁾*

(Erste Rosen erwachen)

¹⁾ Toate citatele sînt după „Gesammelte Werke“, publicate în 1927 de Insel-Verlag din Leipzig.

²⁾ Firește, este ciudat să nu mai locuiești pe pământ, abia deprinse-obiceiuri să nu le mai folosești, roze și alte lucruri doar de tine dorite, să nu le mai dai înțelesul menirii umane; ce-ai fost în mâini nesfârșit de fricoase să nu mai fii și însuși numele tău să-l lapezi ca o jucărie stricată.

³⁾ Sintem înfricoșat de singuri.

⁴⁾ Și-oriunde mâna-ți ajunge toate de frică sînt prinse.

Orice licăr e sperios, nici un sunet nu e blând, noaptea încă prea e nouă, frumusețea-i rușinată.

Dar sufletul singuratic își caută rude, suflete care să-l umple singurătatea:

*Niemals bin ich allein,
Viele, die vor mir lebten
und fort von mir strebten,
webten,
webten
an meinem Sein.¹⁾*

(Wenn die Uhren so nah)

Și lată strămoșii, cari suferă în sângele lui, morșii, a căror umbre îl speriau întâi, se apropie încet și-l devin prieteni. Și tot ce e tăcut ascuns în suflet, tot ce vede: copiii cu lumea lor de lucruri însuflețite, gâlgăniile și florile, fântânile și copacii, o licoană veche, o iscălitură, o gravură uitată, îl atrag și-l fac să cânte. E materialul ce alcătuiește *Buch der Bilder* și revine, transfigurat, peste cinci sau șase ani, în *Neue Gedichte*.

Din năzuința către plastică puternică și severă, în care forma și culoarea trebuiau să la locul salturilor nervoase ale gândului și muzicii intuitive, din lupta voinții împotriva simțirii nestăpânite și a înclinării înăscute spre oglindire fantastică, va naște desbînarea sufletească a poetului, ca opoziția dintre licoana aspră, limpede, și umbra moale, tainică.

Rilke debutase la douăzeci de ani, în *Larenoper*, prin melancolie slavă, moștenită dela mamă-sa:

*Mich rührt so sehr
böhmischen Volkes Weise,
schleicht sie ins Herz sich leise,
macht sie es schwer.*

*Wenn ein Kind sacht
singt beim Kartoffeljäten,
klingt dir sein Lied im späten,
Traum noch der Nacht.*

*Magst du auch sein
weit über Land gefahren,
fällt es dir doch nach Jahren
stets wieder ein.²⁾*

(Volkswelse)

Tânărul romantic voia să descopere singur lumea; sbuciumul său lăuntric se manifestă prin neîstovit dor de ducă. Din Praga — unde se născuse în 1875 dintr'o veche familie din Carintia și unde, după divorțul părinților, petrecuse cinci ani într'o școală militară — Rilke porni la cincisprezece ani spre München și Berlin să-și continue studiile. Dar șgomotul marilor orașe amețește sufletul poetului, care tânjea după liniște. Mai târziu în *Stunden-Buch*, scria:

*Die grossen Städte sind nicht wahr; sie täuschen
den Tag, die Nacht, die Tiere und das Kind;
ihr Schweigen lügt, sie lügen mit Geräuschen
und mit den Dingen, welche willig sind.
Nichts von dem weiten wirklichen Geschehen,
das sich um dich, du werdender, bewegt,
geschieht in ihnen. Deiner Winde Wehen
fällt in die Gassen, die es anders drehen,
ihr Rauschen wird im Hin-und Wiedergehen
verwirrt, gereizt und aufgeregt.³⁾*

(Das Buch von der Armut und vom Tode).

¹⁾ Niciodată nu-s singur.
Mulți au trăit înainte-mi
năzuind departe de mine
și-au tors,
au tors
la ființa mea.

²⁾ Cântecul ceh popular
adânc mă 'nfoară;
în inimă 'ncet se strecoară
și-o face mai grea.

Când un copil domol
cântă plivind la cartofi,
glasu-i îți sună târziu
prin visul nopții 'n urechi.

Chiar de-ai fi călătorind
departe de țară,
nebănuit, după ani
îți revine cântecu 'n gând.

³⁾ Orașele moderne nu-s sincere, înșeală
ziua și noaptea, câinii și copiii;
tăcerea li-i minciună, pria freamăte ne mint
ca și prin lucrurile ce li se supun.
Nimic din depărtata 'ntâmplare-adevărată,
ce-ți inconjoară ființa 'n devenire,
nu se petrece 'n ele. Chiar vântul tău cu boarea-i
când cade 'n stradă, ea-l întoarce 'ntr'altfel,
iar foșnetu-i ducându-l înapoi și încolo
îl amețește 'l biciuie 'l atâță.

Rilke călătorește prin Rusia și Scandinavia; apoi, după ce se acțulește o vreme la colonia de pectori din Worpswede lângă Bremen, se așează la Paris.

Chiar mai târziu, când începu să fie cunoscut, rămase același pribeag anonim — călător prin Italia, Spania sau Africa de Nord, — ce nu putea fi găsit decât prin editorul său, *Insel-Verlag* din Leipzig. Nicio recunoaștere oficială, niciun premiu, niciun academic nu-l puteau atrage. Dar el cunoaște pe Tolstoi și pe Ellen Key, apoi pe Rodin, pe Eleonora Duse, Verhaeren, Hermann Bang și Paul Valéry. Aceste figuri europene contribuie la evoluția lui. Avea parcă intuiția să dibuie țările și oamenii folositori dezvoltării sale. Smerenia lui află înrudire firească în evlavia Rușilor; tendința de a căuta un refugiu al vieții într-o mistică fantastică găsește îndrumare în literatura scandinavă.

În *Stunden-Buch* și *Geschichten vom lieben Gott* se oglindește această perioadă. Nuvelele sale, povești pentru oameni mari, amintesc de Selma Lagerlöf. (*Am Leben hin*, etc).

Dacă, din punct de vedere formal, *Das Stunden-Buch* e o scădere față de bogăția de imagini din *Buch der Bilder*, iar dialogurile poetului cu Dumnezeu sînt uneori prea lungi și familiare, rămâne totuși o carte atrăgătoare prin căutarea Dumnezeului adevărat. Publicată inițial de Insel-Verlag drept vechiu manuscris mănăstiresc, această operă trădează îndată sufletul călugărului modern, deslegat de canoane, retras în sine ca într-o chilie unde își află adâncirea spirituală:

*Ich liebe meines Wesens Dunkelstunden,
in welchen meine Sinne sich vertiefen;
in ihnen hab ich, wie in alten Briefen,
mein täglich Leben schon gefunden
und wie Legende weit und überwunden.¹⁾*

(Das Buch vom mönchischen Leben)

Poetul nu-și caută Dumnezeul departe, în lumea exterioară, ci cât mai aproape, mai launtric, cum mărturisește în același lung poem:

*Du, Nachbar Gott, wenn ich dich manches Mal
in langer Nacht mit hartem Klopfen störe,
so ist, weil ich dich selten atmen höre
und weiss: Du bist allein im Saal.
Und wenn du etwas brauchst, ist keiner da,
um deinem Tasten einen Trank zu reichen:
ich horche immer. Gib ein kleines Zeichen.
Ich bin ganz nah.²⁾*

Asemenea Sfântulul Francisc din Assisi, lubește pe săraci, „pe cel fără voință și fără lume”,

Denn Armut ist ein grosser Glanz aus Innen...³⁾

Chiar Dumnezeu e sărac:

*Du bist der arme, du der Mittellose,
du bist der Stein, der keine Stätte hat,
du bist der fortgeworfene Leprose,
der mit der Klapper umgeht vor der Stadt.⁴⁾*

(Das Buch von der Armut und vom Tode).

Astfel, poetul opune lumii practice, râvnind la câștig și plăceri, despoierea de cele lumești, simbol al adâncirii sufletești.

(Va urma)

¹⁾ Mi-e dragă umbra clipelor tăcute
în care simțurile-mi adâncesc;
în ele mi-am găsit ca 'n vechi scrisori
întreagă viața zilnică trăită
departe ca 'n povești și depășită.

²⁾ Vecine Doamne, dac' adesea 'n noapte
cu tari bătăi de inimă te turbur,
e că atât de rar ți-aud suflarea
și știu că ești pe sală singur.

Iar când îți trebuie ceva, nu-i nimeni
să 'ntindă dibuirii un pahar:
ascult mereu. De ce nu faci un semn?
Sînt lângă tine.

³⁾ Căci sărăcia e launtrică lucire.

⁴⁾ Tu ești săracul fără de mijloace,
cum tu ești piatra cea nestătătoare,
tu ești leprosul izgonit de oameni
ce 'n cărje 'nconjură zidul de cetate.

Vinovat?

de

Alexandru Ceuşianu

Arabescurile de pe pereţi păreau linii vii, împletite capricios împrejurul unor suporturi imaginare. În spre tavanul — mai mult fumuriu decât alb — se ferfeneau culorile, trezind impresia unui chenar dinţat, ca pe urmă toată încăperea să devină o imagine confuză; o pânză de paianjen în care se sbăteau gândurile căzute la întâmplare.

Scârţăitul uşor de peniţă, lunecând lentăcuţar peste hârtie, avea ceva din melodia unui fir ce se răsucesce 'n sine şi pe urmă se 'nlăsoară vertiginos în jurul senzaţiilor imponderabile. Cântec de firez dinţat, infinit de subţire şi fin, ce pune la încercare rezistenţa centrilor nervoşi şi lunecă apoi într'un cerc imens, ce se roteşte 'n gol şi fără senz în jurul aceloraşi întrebări:

- Nu recunoşti?
- Recunosc tot ce vreţi să recunosc.
- Nu aşa.

Figura svelţă, cu vinele uşor contractate şi privirile tăioase, ca o lamă de oţel, se mişcă de lângă geam, intrând în umbra odăii. Nu se poate distinge bine expresia feţii, dar din felul cum se apropie e lesne să ghiceşti că interogatorul a ajuns în faza culminantă. De-acu imbrâncirea corp la corp între cel ce vrea să ştie şi cel ce se ascunde, între pasărea de pradă, care se năpusteşte ucigător şi victima ce-şi caută un adăpost înainte de-a fi prea târziu, trebuie să-şi afle un sfârşit. Strunele încordării sunt întinse la limită; tensiunea se descarcă însă cu totul altcum decum s'ar fi putut prevedea şi vorbele magistratului s'aud moi şi neobişnuit de pătrunzătoare:

— D-ta crezi în dreptate?

Invinuitul, care a stat ghemuit, aşteptând şarja c'un efort de supremă vigilenţă, se destinde uşurat. Un licărit aproape ironic îi înfloreşte 'n colţul măcinat al buzelor şi ochii s'adună, parc'ar râde cu pleoapele.

— Dreptatea e aşa cum şi-o face omul de capul lui, d-le procuror.

Magistratul tresare din sprâncene şi privirile îşi sfredelesc drum ascuţit înainte, dibuind după o fisură în armatura sufletului advers:

— Nu crezi aşa dar într'o putere cumpănită, ce stă deasupra voinţii omeneşti!?

Invinuitul se fereşte instinctiv să intre pe teren alunecos şi dă din umeri. Măinile lui grele şi uleioase îi tradează starea socială. Haina vineţie, pătată şi murdară, arată că l-au adus de-a-dreptul de lângă volan în cabinetul procurorului. La gât are o sgârietură înscorţoşată; urmele unui ciob de sticlă sau sfâşierea unei unghii. Altfel obrazul e senin şi ochii de culoarea risticului înfruntă făţiş iscodirea magistratului.

Tăcerea de o clipă face să se audă respiraţia. Sgăriatul peniţei a 'ncetat şi grefierul dealături — un om mărunţul, bătrânatec şi span — se uită ţintă în aşteptarea unor noi îndrumări.

- Ai terminat?
- Terminat, domnule procuror.
- Citeşte!

Grefierul se 'ncruntă de după ochelari, apoi s'apleacă peste hârtie și glasul lui monoton se cerne, ca o ploaie mărunță ce-ți intră 'n măduvă :

— Benjamin Stagure — de 29 ani — român — din părinți români — căsătorit cu Leanca Remeny — astăzi divorțat — nepedepsit.

Procurorul fâlăie din mână — gest obișnuit, să treacă la depoziție — și grefierul înghite restul semnalmentelor personale, răcănindu-se șgomotos, ca unul care se simte jignit că i se taie vorba.

— Intrebat asupra nenorocirii întâmplată 'n curmătura șoselei ce urcă spre comuna Delureni, în ziua de S'ar cere să menționez și ora precisă, d-le procuror — zimbește grefierul, dar în loc de incuviințare, magistratul îl zorește c'un gest plictisit :

— Citește înainte !

— . . . Când s'a prăbușit în prăpastie cu mașina ce-o conducea, având de pasager pe Constant Vorodan — înalt funcționar în Ministerul afacerilor streine — declară :

Urcam în pantă — cu viteză obișnuită — și ajungând în dreptul celei de a treia cotitură, mașina a alunecat fără veste și, neputând redresa mașina, roatele din față au deviat din curbă și, trecând mașina dincolo de marginea șoselei, s'a prăbușit în adânc, rostogolindu-se până 'n vale.

Nu știu cum am scăpat cu viață.

Nu știu ce s'a 'ntâmplat cu pasagerul, care văzând primejdia a vrut să sară din mașină și a fost izbit în cădere mortal.

Nu-mi aduc aminte să fi cunoscut victima mai 'nainte.

Mașina a fost unica mea proprietate. Altă avere n'am.

Cauza accidentului se datorește drumului rău îngrijit și terenului muțiat de ploaia abundentă căzută c'un ceas înainte.

Nu mă simt vinovat . . .

Grefierul își duce palma la buze, tușind discret în semn c'a isprăvit. Procurorul și-a proptit coatele 'n scaun și, covilind mâinile 'n dreptul bărbiei, se uită lung la învinuit.

— Iscălești ?

— Iscălesc, d-le procuror.

S'a ridicat, făcând doi pași clătinați până la masă și, înfrângând accesul de slăbiciune, își așterne iscălitura greoi, în josul hârtiei, apoi reasează tocul cu grijă pe masă și se 'ntoarce spre magistrat :

— Pot să plec ?

— Nu ! Mai am un cuvânt cu D-ta între patru ochi. Mă ierți, d-le grefier.

— Vă rog . . . Grefierul își adună cu gesturi accelerate tot ce se ține de dosarul proaspăt și dispăre cu o temenea devotată pe ușă.

Stagure a rămas în picioare, ușor contrariat de atitudinea procurorului, care șade mereu nemișcat la masă și-l privește.

— Mai este ceva de lămurit, d-le procuror ?

În loc de răspuns, o tresărire aproape imperceptibilă din piept, ca și când își ia omul o răsuflare adâncă și pe urmă . . . Stagure înțelege din graiul privirilor fixe că magistratul nu i-a crezut nimic din cele ce a mărturisit. Caută să se reculeagă și nu reușește. Știe că formalitățile s'au implinit ; ce rost are să-l mai rețină ? A spus tot ce-a avut de spus. Durerea de cap ce-a simțit-o dela începutul interogatorului, a sporit în intensitate și-i dă o viziune tulbură asupra locului unde se află. Arabescurile zugrăvelii pornesc din nou să miște ; de astădată însă în sens invers, de sus în jos, ca și când s'ar rostogoli ceva înăuntrul părților. E ciudată senzația aceasta de prăbușire, când te simți izbit din toate părțile, luat ca într'un vârtej, șgâlțait, înăbușit . . . Arsura contuziunilor suferite a devenit insuportabilă și la gât parcă l-ar strânge cineva . . . și el se smâncește, se sufocă . . .

— Mai este ceva de lămurit, d-le procuror ?

A vrut să strige cuvintele mai tare și n'a reușit decât să bolborosească. Puțină spumă în colțul buzelor și nimic altceva. Procurorul s'apleacă înainte :

— Aparții vreunei asociații ? Ești membru în vreo organizație politică ?

Lui Stagure îi vine să zimbească de ciudătenia întrebării și dă obosit din cap:

— Nu! N'am vreme pentru d'astea...

— Atunci, de ce-ai făcut-o?

Vorbele au tășnit ca un arc încordat peste măsură. Procurorul s'a ridicat și el. Are pumnii încleștați și buzele strâns lipite de dinți:

— Spune-mi, de ce-ai făcut-o...?

Stagure se clatină și 'n obrajii palizi se urcă încet sângele. Gura, ușor înfiorată, conturează cuvintele mute „Nu-s vinovat”, glasul i s'a oprit însă în gât. Tot ce s'aude e un fel de răget surd și nearticulat.

Procurorul sesizează intuitiv că se află pe punctul de-a smulge prin surprindere o revelație prețioasă, totuși n'ajunge să exploateze sincopa emoției. Deprins să acuze dintr'o fatală obișnuință a funcției sale, crede că prin cuvinte simțite își va spori ascendentul asupra învinutului și-i vorbește lui Stagure, așa cum i-ar vorbi un frate, profund atins de nechibzuința unui rătăcit.

Îi arată cât de nemăsurată e pierderea țării în urma dispariției omului care aducea din străinătate solia unor nădejdi mai bune. Unul din pușinii bărbați de seamă, care-ar fi putut determina o schimbare în spre bine a rosturilor vieții publice. Și iată grozăvia unei nesocotinți, ce pune capăt celor mai legitime așteptări ale neamului.

— Ești ardelean, ca și mine, năpăstuit de amărăciunile pribegiei silite. Plângi poate ca și mine, că trupul pământului nostru a fost sfâșiat. Știi că părinții și neamurile și toți ce-i de-un sânge cu noi, nu pot avea altă temelie de scăpare decât propria noastră țară. Stau și mă 'ntreb înspăimântat. Oare să nu fi rămas în sufletul D-tale nicio scântee din sfințenia credinții tatălui D-tale, plugar de pe Mureșul instreinat, de-ai putut cădea în așa păcat înfiorător...?

Argumentele se nălțuie impecabil; toată risipa aceasta de revoltă reținută n'a contribuit însă la altceva, decât i-a dat timp lui Stagure să se regăsească. Glasul i-a revenit și, la cel dintâi prilej ce i-l dă procurorul să răspundă, zice sec și sumbru:

— Nu-s vinovat.

E semnalul de-a abandona orice ifuzie. Magistratul își dă acum seama c'a pierdut un timp irecuperabil și se precipită:

— Ai declarat că nu-ți aduci aminte să fi cunoscut victima mai înainte; nu te-am contrazis, fiindcă aveam dovezile nesincerității D-tale în mână. Cel dintâi lucru de care am căutat să mă asigur, înainte de-a te aduce în fața mea, a fost să aflu dacă nu cumva ți s'a încrucișat drumul vieții cu al celui răpus și cred că e logic să dau adevărul pe față. Nu numai că l-ai cunoscut foarte bine... dar ai stat în slujba lui vreme mai îndelungată...

Dată lovitura aceasta la timpul său, ar fi produs probabil efect, așa însă Stagure nici nu clinește din gene, numai trăsăturile feței se înăspresc:

— Da, am stat în slujba lui... patru sau cinci luni. Aveți dreptate; n'am vrut însă să pomenesc de lucrul acesta, fiindcă pe vremuri m'a dat afară și aș fi fost tentat să credeți c'aveți de-aface cu un act de răzbunare din partea mea.

Stagure se prinde de marginea mesei, ca și când ar vrea să dea mai mult conținut vorbelor sale:

— Nu poate nimeni să-mi tragă la indoială buna credință. S'a răsturnat mașina în prăpastie și am fost găsit întrânsa. Puteam să mor eu — și să scape el. Cine-i de vină că s'au întâmplat lucrurile așa cum s'au întâmplat?

Părul i-a căzut în frunte și ochii-i scânteiază. Păcat de om! Ce splendidă figură de luptător, cu toată argumentarea simplă de care se folosește! Magistratul este însă intim convins că totul e numai mască — ușor de înlăturat. Un gest și întreg castelul de cărți se prăbușește:

— Bună credință? Nu e expresia cea mai fericită pentru cazul D-tale, fiindcă întâmplarea m'a făcut să aflu un amănunt destul de semnificativ ca să-ți dovedesc — pe dată — lipsa de omenie. O mică paranteză. În țară se știa că marele Constant Vorodan va lua la șosirea sa la graniță automobilul, să poată fi cu câteva ore mai curând în capitală. Mașina oficială a și plecat să-l aducă, în drum însă a fost decomandată. De-aci concluzia, mai mult decât evidentă, că nu e numai o simplă coincidență faptul că te-ai aflat la 'ndemână în momentul sosirii victimei și că, în lipsa mașinei oficiale, a fost silit să faci apel la serviciile D-tale.

Stagure își duce încet mâna la părul căzut în frunte și-l netezește la loc, scutură din cap și se gândește la ceva ce nu poate spune. Revelația procurorului l-a scos vizibil din poziție; poate fi însă și o cursă; o cursă blestemată care i se 'nfășoară de gât și-l înăbușe. Abia reușește să articuleze două silabe:

— Nu știu.

Nu știe. Diapazonul nervilor e atât de sincron, încât magistratul simte precis că de astădată Stagure zice adevărul. Și faptul acesta îl nemulțumește, fiindcă trebuie să recunoască insuficiența mijloacelor sale de-a obține un rezultat decisiv. Pasiunea lui cea mare, de-a opera cu imponderabile psihologice, n'a dat roade. S'a prea grăbit, unde n'a fost cu cale și a scăpat oportunitatea unor momente unice, care l-ar fi adus probabil mai aproape de soluție. Și, cu toate că e silit să se dea bătut, își dă instinctiv seama că Stagure s'a schimbat sub impresia incizivității de mai înainte. O cută adâncă s'a brăzdat pieziș deasupra sprâncenelor; se ține de masă, dar are aerul ca și când ar căuta acum un reazăm. Și mai este încă un indiciu. În privirea lui flămândă se citește setea ireprimabilă de-a afla, dacă ultima întrebare are vreun fond adevărat, sau este numai un viclesug de ocazie. Nu îndrăznește însă să întrebe; repetă numai mașinal silabele:

— Nu știu.

Rezonanța lăuntrică e veritabilă. Calculul anticipat nu consună cu realitatea. Ce-i drept, situația în sine nu prezintă nicio dificultate; dacă procurorul s'ar lăsa dominat de textul sec al legii, ar ordona fără nicio ezitare arestarea invinuitului. Ar continua cercetările în plin necunoscut și s'ar mulțumi în cele din urmă să construiască din puternice deducțiuni de vinovăție o acuză, din mrejele căreia Stagure, foarte probabil, n'ar avea nicio șansă să scape. Cu asemenea artificii însă dreptatea nu e slujită. Nimic n'ar mai putea determina pe invinuit să iasă din rezerva ce și-a împus-o. Supapele sufletești s'ar închide pentru totdeauna, ca 'n fața unui dușman de moarte, căruia nu i se poate lerta expedientul brutal la care a recurs față de un om — poate — nevinovat.

Deci nu-l va trimite la închisoare; îl va lăsa pe picior liber și va căuta să surprindă cheia enigmei din felul de comportare al lui Stagure. Știe din experiență că „libertatea” e cea mai puternică aliată a „adevărului”... Bine, dar răspunderea imensă ce și-o asumă?...

— Vreau să te mai ascult odată... mâine dimineată...

Magistratul se joacă alene cu filele cărții ce-o ține sub mână. E nedumerit. O spune pe față:

— Cine-mi răspunde că nu vei încerca să dispări... sau te vor face tovarășii dispăruți...

— N'am tovarăși!... Răspunsul vine încruntat și dărz.

— Cuvântul D-tale nu-mi ajunge...

Stagure se aprinde:

— Unde să dispar și ce se alege de mine dacă dispar, domnule procuror? Mi-am pierdut tot ce-am avut; mașina nu mi-a fost asigurată; bani n'am...

— Au prietenii D-tale...

Stagure se ridică din umeri și crește cu întreaga lui făptură:

— Nu-mi vorbiți de prieteni, domnule procuror. Spuneți-mi ora la care să mă înfățișez și voi veni, de-ar sta să mă 'nghită pământul.

Tonul e ridicat și vibrează de emoție sinceră. Omului acestuia i se pare lucrul cel mai firesc de pe lume ca el să rămână pe picior liber. Poate nici nu se gândește ce primejdie cumplită îl pândeste. Sau e numai prefăcătorie, debitată cu prestanță ne mai întâlnită. Procurorul caută zadarnic să descifreze o cât de vagă nuanță de șiretenie. Se lasă pradă tentației temerare. Dacă Stagure nu se va prezenta mâine dimineată la ora fixă, își poate sbura creerii. E un om isprăvit.

Butonul soneriei crișcă sub apăsarea prea violentă a degetului și grefierul apare în ușa, servil și ofilit, ca o unealtă destrunată:

— O citație pentru mâine dimineată și să iscălească adevărul de înmănare.

— O citație pentru mâine dimineată — repetă grefierul mașinal. Am înțeles, domnule procuror.

În glasul lui n'a tresărit nicio nedumerire, nu s'a insinuat nicio umbră de imputare. Adecă nu e nimic extraordinar în ceea ce face, se gândește procurorul, și 'n gândul lui îl iartă pe grefier

de multe din neajunsurile ce i le face, pentru felul cum execută ordinul. Stagure preia hârtia ce i-o dă grefierul, își iscălește numele cu 'ncetineală, se ridică, stă liber în mijlocul odăii, parcă l-ar reține ceva, apoi se 'ntoarce cu pași nesiguri spre ușă, face un gest de salut stângaci și iese.

Grefierul a rămas rece și impasibil și n'a observat nimic din crisparea lăuntrică cu care a urmărit procurorul plecarea lui Stagure. Pentru el, lucrul s'a sfârșit. O privire furtivă în spre orologiu îl convinge că ora oficială de birou e depășită binișor. Prezintă dosarul spre parafare. Așa. Dinții lui — doi dinți mari și răscracănați — s'arată de sub buze:

— Ce grozavă întâmplare, domnule procuror!

Procurorul nu răspunde și grefierul nu îndrăznește să mai insiste. Fără vorbă de răspuns nu se poate retrage: ar fi contra uzanței. E mai bine dacă rămâne pe lângă formula veche:

— Barometrul urcă, d-le procuror. S'arată vreme frumoasă.

E povestea grefierului de fiecare zi. Fața lui de sbârciog s'adună 'n crețe mărunte; din schimbările timpului și-a creat un cult și orgoliul lui, la care ține dintr'o convingere organică, este competența nediscutată în a cunoaște vremea, cu mult înaintea altora. S'arată cum arată barometrul. Poate ploua, poate fi furtună; dacă barometrul arată vreme frumoasă — pentru el nu mai incupe altă discuție. E vreme frumoasă.

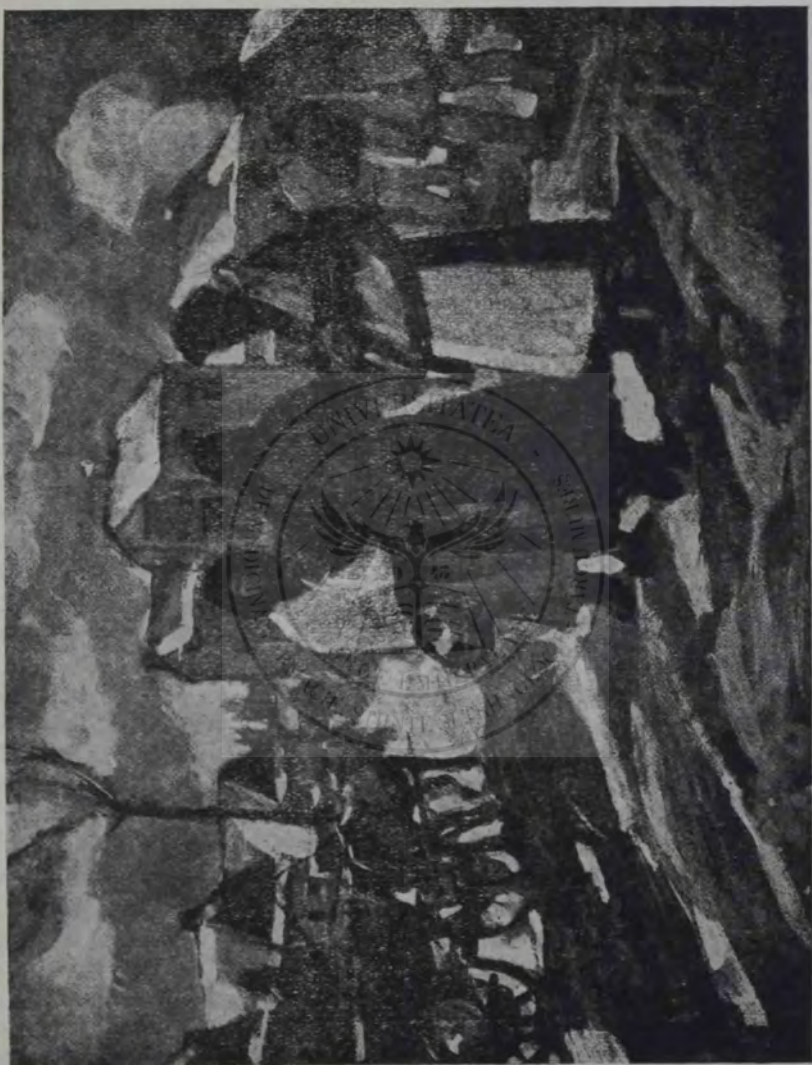
— Să vedem ce ne aduce ziua de mâine — zice procurorul cu vocea grea și încărcată.

— Tot vreme frumoasă — incheie grefierul, radios c'a satisfăcut cerințelor de conduită și se retrage pe nesimțite, cu dosarul subțiori, spre ușă. În prag se oprește, trăgând cu urechea în spre cabinetul procurorului.

Aude telefonul zornăind. Ordine de urmărire strânsă. Rapoarte. Va să zică muncă pentru la noapte, băiete! Pe el însă nu l-a reținut d-l procuror. Nu. N'are nicio remușcare: poate pleca. Și ca nu carecumva să-l surprindă procurorul în birou în ultima clipă, înșfacă repede palton și pălărie și iese răsufând ușurat c'a scăpat de belea cu fața curată.

(Va urma).

Elena Popea: Zi de targ la rna langă Cluj

Rugă de poet

de

George Păun

Doamne, mare cât un dor,
Prinde ciotul meu de gând
Și dă-mi aripi ca să sbor
Printre flori, din rând în rând.

Dă-mi argint să-l torn în vis
Ca să-mi țasă chipul clar,
Să mă văd în manuscris
Intristat ca un hoinar.

Din seninul care-L ai,
Rupe-o dungă, să-mi fac steag,
Stele dă-mi să dau la cai
Când o fi să plec pribeag.

Dintr'un ciob de rază sfântă,
Fă-mi caval să-l port la brâu,
Fruntea bine mi-o cuvântă
Ca lanurile de grâu.

Să mă faci lucefăr blând,
Cât un ochiu trist de cocor,
Când, romantic vagabond,
Am să ostenesc în sbor.

Românitatea Bucovinei

de

Manoîl Haivas

În articolul precedent¹⁾ am invocat câteva dovezi istorice privitoare la românitatea Bucovinei. Dar chiar dacă n'am avea dovezi de felul celor pe care le-am amintit, chiar dacă ar tăcea toate istoriile și nici un hrisov n'ar pomeni dreptatea românească, românitatea acestui pământ și a acestui popor e ușor de dovedit. Pentru românitatea Bucovinei ne vorbește pământul, ne vorbesc pletrele, ne vorbesc mormintele, ne vorbește tot ce'nălălm în această Țară a fașilor.

Începând cu acele mici schituri rîspite de-a-lungul graniței de nord a Bucovinei — și mai încoace — dincolo de așa zisa regiune ucraineană, cîitorii ale domnilorilor și boierilor noștri din trecut, (și se pune întrebarea, care domnilor sau boier ar fi zidit un locaș românesc de închinare într'un pământ străin) anume: Sf. Onufrel, Bărbești, Luca, Babo, Corbnița, Crișceatic, Broscăuși, Zamostea, Horecea, Jadova etc. și continuând cu marile mănăstiri volvodale, totul nu e decât mână și trudă românească.

Cine nu știe că'n minunata mănăstire dela Putna se odihnește voevodul creștinătății, Ștefan cel Mare — în ctitoria lui. Cine nu-i pătruns de fiorii cetînd slova încrustată pe lespezile de platră din mica și vechea bisericuță a Rădăușilor, care pomenește numele moaștelor ce le străjulește și care sunt, de ex.: *bătrînul Bogdan Vodă*, străbunul lui Ștefan cel Mare, cu aceea minunată inscripție: „Cu mila lui Dumnezeu, Io Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a împodobit acest mormânt străbunului său, bătrînul Bogdan Voevod, în anul 6988, luna Ianuarie 27. Acest mormânt l-a făcut meșterul Ian“; apoi *Lațco-Vodă*, apoi *Ștefan Vodă cel vechiu* — cum scrie pe platră — „care a bătut pe Unguri la Hindău“, sau *Roman Vodă*, Domnul Țării Moldovei, *Bogdan Voevod*, fratele lui Alexandru-Vodă și bunicul lui Ștefan cel Mare, alt *Bogdan Voevod*, fiul lui Alexandru și unchiul lui Ștefan cel Mare, *Doamna Anastasia*, fiica lui Lațcu Vodă, *Doamna Stana*, mama lui Ștefan și ș. a.

La Siret se vede și azi biserică bine păstrată, zidită de mama lui Petru Mușat, iar la Suceava, biserică Mirăușilor e clădită de însuși Petru Mușat, și aici a fost uns Domn Ștefan Vodă cel Mare, ca și alții înaintea lui.

Dar tot în Bucovina sunt marile locașuri de închinare, și anume:

Mănăstirea Putna, de care am amintit, și unde, pe lângă Ștefan cel Mare, se mai odihnesc: *Maria*, Doamna binecinstitorului Io Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei, *Bogdan* și *Petru*, fiul lui Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei, iarăși *Maria Doamna*, fiica lui Radu Vodă și *Bogdan Vodă*, Domnul Țării Moldovei și fiul lui Ștefan Vodă; apoi, aici e „mormântul *Mariiei*, ce i s'a zis Cneajna, fiica lui Ștefan Voevod, ctitorul acestui sfânt locaș, care s'a pristăvit la veșnicele lăcașuri în anul 7026“, iarăși *Maria*, Doamna lui Petru Vodă (Rareș), Domnul Moldovei, *Ștefan Voevod*, nepotul lui Petru Vodă, apoi Mitropolitul Moldovei și Sucevei *Teoctist*, *Iacov* etc.

E *Mănăstirea Sf. Ilie*, ctitoria aceluiși Ștefan cel Mare, *Mănăstirea Moldovița*, ctitoria lui Alexandru cel Bun, refăcută de Petru Rareș, cu morminte de mari boieri, *Mănăstirea Humo-*

¹⁾ Vezi „Luceafărul“, Iulie—August 1941.

rului, ctitoria marelui Logofăt Toader Bubuloğ și a soției sale Anastasia, *Mănăstirea Sucevița*, ctitoria fraților Movilești și unde se păstrează chipul lui Ieremia Moghila, mănăstirile *Solca*, *Dragomirna*, *Ilișești*,¹⁾ mănăstirea de maici *Pătrăuți*, ctitorie și ea a lui Ștefan cel Mare etc.

Mormintele din biserici, din curți sau din vechile cimitire sunt împodobite cu pietre funerare ale mitropoliților, episcopilor și marilor boieri, precum ale „robului lui Dumnezeu Vlad, omul de casă al fericitului Isaac” — care Isaac era cumnatul lui Ștefan cel Mare, — cu inscripții precum: „Anul 7020 a răposat robul lui Dumnezeu jupănul Ion Drăgolu, pârălabul”, sau „binecinstitorul Domn al Țării Moldovei Io Ștefan Voevod, fiul lui Bogdan Vodă, a împodobit acest mormânt părintelui nostru Mitropolitul Sucevei, prea Sfântul Chir Teoctist, care s'a pristăvit în anul 6986, luna Noemvrie 18”, precum și alte zece la fel.

Tot în Bucovina au fost scaunele de domnie ale Voevozilor noștri până la Alexandru Vodă Lăpușeanu, anume *Baia* până la domnia lui Lațcu Vodă, *Siretul* dela Lațcu până la Petru Mușat și mai ales *Suceava* lui Ștefan cel Mare, unde până astăzi se păstrează ruinele cetății lui și unde, în câmpia dela Direptate, fu investit Domn; e aceeași Suceavă, sub zidurile căreia a cunoscut Mohamed II, cuceritorul Constantinopolului, vrednicia moldoveană și s'a isbit de îndărălta rezistență a lor. Tot aici ajunge și legendarul *Mihai Viteazul*, ca să înfăptuiască prima unire a noastră.

Și tot în Bucovina e falmoasa *Dumbravă Roșie* și falmosul *Codru al Cozminului*, unde a fost îngenuchiată trușa lui Ioan Albrecht. Numai astfel vom înțelege bine cuvintele marelui istoric român *Dimitrie Onciul* care spune că nicăieri pe cuprinsul României nu vom găsi, pe un spațiu atât de mic, o atât de mare bogăție de trecut românesc, și că dacă Ardealul, cu resturile sale arheologice din epoca romană, e țara clasică a trecutului roman în Dacia, atunci Bucovina e țara clasică a trecutului românesc propriu zis.

Iată dar câteva pietre, fapte și moaște sfinte din trecutul nostru, care vorbesc mai bine decât orice hrisov despre românitatea și valoarea Bucovinei, și care nu pot fi desmăștițe nici de cea mai aprigă propagandă sau asuprire străină, fie și de 150 de ani, și al căror glas tainic, noi bucovinenii, care ne închinăm cu evlavie lor, îl ascultăm mereu. Iată de ce n'au putut și nu vor putea niciodată să ne instrăineze sufletul, oricât s'ar fi întors în trecut drumurile spre Liov sau Viena, iar mai an, pentru o parte din el, spre Moscova. Pe noi ne călăuzesc, ne îndeamnă și ne mustră totodată, pentru faptele noastre, moșii și strămoșii din morminte.

În aceste condițiuni era fatal ca Bucovina să păstreze, sub dominația austriacă, o atmosferă curat românească și să întâlnească familii ca cea a părintelui Constantin Morariu, de ex., despre care poetul Șt. O. Iosif îi scrie Liei (Natalia Negru): „Nu-ți mai descriu primirea ce mi-a făcut-o. E destul să-ți spun că abia picasem în casa lor, și pe când stăteam de vorbă cu părintele, deodată în odaia alăturată aud niște puternice acorduri de pian: era fectorul lui,¹⁾ care cânta *Imnul Regal Român*. Oamenii aștepta, când văd un Român din țară, lăcrămează de bucurie și nu știu cum să-l între în vole, numai să plece mulțumit din casa lor”.

¹⁾ E prof. univ. Victor Morariu dela București.

TEXTE ȘI SCRISORI

O scrisoare din 1878

de
Iacob Bădilă

În toamna anului 1878 — după izbânzile oștilor Vechii-Țări pe câmpiile Bulgariei — consilierul de curte („Hofrat”) *Iacob Bologa*¹⁾ se afla într-o misiune confidențială în București. Era vorba de tratative semifoiciale cu privire la trasarea liniei ferate prin trecătoarea Turnului-Roșu (care s'a realizat însă mult mai târziu); cu prilejul acesta trebuiau apărute doleanțele comunelor românești din jud. Sibiu, cari aveau mare interes ca guvernul român să ia o anumită atitudine față de cel maghiar.

Folosindu-se de acest prilej, fiul lui Iacob Bologa, *Valeriu*, face și el o călătorie în Țara liberă. *Valeriu Bologa*²⁾ era atunci sublocotenent de artilerie în armata austriacă. El trăiește din plin momentele istorice din capitala României învingătoare, pe cari le simte cu sufletul său cald de Român și le vede și cu ochii ofițerului de carieră.

¹⁾ *Iacob Bologa*, născut în 7 Dec. 1817 din părinți țărani liberi, în comuna Marpod, jud. Sibiu, a studiat dreptul în Sibiu. În 1848 a fost notar al Adunării naționale de pe Câmpul Libertății și secretar al Mitropolitului *Andrieu Șaguna*. În răstimpul dela 1850 până la 1868 servește statul austriac în administrație și justiție, ajungând consilier de curte („Consilier aulic”). Nevoind să rămână în serviciul noului stat maghiar, trece în 1869 la pensie. Retras în Sibiu, activează intens pe teren economic, bisericesc și cultural românesc, ca deputat sinodal și congresual-bisericesc, vicepreședinte și președinte al „Astrei” etc. la parte la întemeierea băncii „Albina” și a Soc. de asigurare „Transilvania”. Prieten intim al lui *Gheorghe Barițiu* și om de încredere al lui *Șaguna*, apreciat și de compatrioții germani, a jucat un rol important în viața socială a Sibiului. Cu Țara veche avea multe legături, mai ales cu *Ion Brătianu*, generalul *Florescu*, familiile *Racovița* și *Cămărășescu*, cu *Bogdan Petriceicu Hașdeu*, cu artiștii *Millo* și *Pașaly*. Moare în Sibiu, în 18 Mai 1888.

²⁾ *Valeriu Petru Bologa*, n. 1853 în Sibiu. După studii la politehnica din Viena, intră în 1878 ca sublocotenent în arma artileriei austro-ungare. Mai târziu trece ca locotenent în corpul tehnic-militar și are un rol important la organizarea regimentului 1 de cai ferate. Demisionând din armată, trece în 1887 ca director al filialei băncii „Albina” din Brașov, pe care o organizează și o ridică dela mici începuturi la un rol conducător pe piața Brașovului, dezvoltând deosebi legăturile cu lumea financiară bucureșteană. Ca și tatăl său, a activat intens în toate domeniile vieții românești ardelenne și a avut multiple raporturi cu Țara-veche. O caldă prietenie îl lega de *Tache Ionescu*. Moare în Brașov, în Mai 1899.

Despre *Iacob și Valeriu Bologa* cf. „Enciclopedia română”, „Dicț. Encicl.” de *Candrea-Adamescu* și „Enciclopedia Cugetarea” de *L. Predescu*; în sfârșit, mai nou și în amănunte, articolele d-lui *Constantin Popp*: „Consilierul aulic Iacob Bologa” și „Valeriu P. Bologa” în *Revista Economică*, vol. 41, Sibiu 1939.

Intr'o scrisoare adresată celor de acasă — unchiului *Ioan Hannia* și surorilor *Ana* și *Maria*¹⁾ — Valeriu Bologa descrie cele văzute. Dăm în cele ce urmează intocmai această lungă scrisoare, care ne pare interesantă și plină de tâlc, schimbând numai — pentru a-i ușura lectura — ortografia.

București, 2 Octomvrie, 78

Iubiților!

Vieața ce o ducem noi aicea așa ne ocupă tot timpul, cât dacă și voim totuși nu putem comunica cu Dumneavoastră adeseori. Zi de zi tot câte ceva nou ne vine înainte, sau una sau alta, și ne întrefine. De când V'am trimis epistola mea ultimă, Vă au mai scris și tata odată — nu știu ce. Vă voi înșira eu azi câte am mai petrecut. Sâmbătă au fost o săptămână de am fost noi cu boerii *Racovița* și *Cămărășescu* la mănăstirea de călugărițe dela „Pasărea”, două ore de București îndepărtată, unde au ținut episcopul *Buzeului Josif* un parastas pentru o damă, pe care o moștenise *Cămărășescu*.

Eu azi am avut pentru prima oară ocazie de a vedea o mănăstire gr. or. de călugărițe. Am aflat că pe departe nu există acea greutate pentru ele ca la catolici. Mănăstirea e un sat, sunt poate 120 de case una lângă cealaltă, în mijlocul lor biserica, apoi la fiecare casă grădină îngrădită, fântână etc., așa cât cele trei călugărițe ce locuiesc în așa o casă au așa zicând necontrolate și nejenate casa și moșia lor. Apoi lasă că nu mănâncă toate împreună, ci își duc din cuhna²⁾ mănăstirii mâncările la casele lor, dar pot și au vie, căci nime nu le controlează, a-și găti și ele la vetrele lor, dacă numai au parale de a-și procura cele ce vor să-și gătească. Maica la care am mâncat noi, — fiind stărița bolnavă — avea afară de cuhnă încă trei odăi cu toată comoditatea aranjate, cu garnituri etc. și ne-a primit și ospătat prea bine. Erau și multe maici tinere și frumoase acolo, așa cât mi-a venit aminte vorba lui *Napoleon I*, care zicea „că să nu se permită nici unei femei a se călugări până nu va fi trecut de 50 ani, căci până la vârsta aceea au alte datorințe, adică a fi mamă”. Drept a avut! La mănăstirea aceasta am văzut și un monument și o criptă prea frumoasă a unui particular, căci este locul de acolo căutat de bucureșteni și-și îngroapă pe lângă biserica mănăstirii morții lor.

În săptămâna trecută a început aicea stagiunea italiană. Am fost și noi la prima reprezentațiune. *Schochterus* ne-a trimis biletele a 10 franci unul și așa am asistat. Nu vă interesează trupa, dară vă va interesa a auzi că teatrul național de aici este înlăuntru prea frumos. Casa e mare, e gustos și pompos decorată, iluminată briliantă, așa cât face o impresie de tot bună. Apoi lasă publicul! Era ca în Viena. În loje boeroaicele de aici, îmbrăcote cu un gust, cu o splendoare cum o știe face Românul, când are bani. Am făcut eu și prin loje vizite la boeri cunoscuți în întrecte.

(Înainte de ce continuu epistola trebuie să vă istorisesc ce malheur am avut chiar acuma. Am fost scris mai departe și umplut trei pagini din o a doua coală, când grăbindu-mă voesc să vărs năsip pe hârtie ca să continuu pe a patra pagină. În locul năsipului am luat a mână cerneala și am vărsat-o mai toată pe hârtia de epistolă deja scrisă, pe masă și podele. Bine că nu am pățit malheurul acesta la lelița, căci aici ne vom plăti de el cu bani, dară de decoram podelele în casa leliții cum am decorat aceste, zău nu știu cu ce ne-am fi plătit!)

¹⁾ *Ana Bologa*, măritată cu doctorul *Ioan Moga* din Sibiu, trăiește azi, aproape nonagenară, în Arad. *Maria Bologa*, mai târziu soția lui *Gheorghe Dima*, apreciată solistă a concertelor românești din Sibiu și Brașov, traducătoare subtilă a multor poezii românești în limba germană.

În 17 Mai 1877 d-na *Iudita Măcelariu* din Sibiu a adresat obștei românești ardeleni un apel să strângă danii pentru ostașii români răniți. Asemenea acțiuni spontane s'au pornit și în Brașov, Arad, Cluj, Gherla, Bistrița, etc. etc. și în Banat. Cu toate mizeriile făcute de guvernul maghiar, — împotriva cărora s'au ridicat chiar și zierele sășești — s'au strâns și trimis în Țară sume considerabile și mult material sanitar, așa încât s'a putut organiza o ambulanță a doamnelor române din Ardeal. Vicepreședinta comitetului sibian era *Maria Hannia*, mătușa lui *Valeriu Bologa*, iar între membrele lui găsim, alături de alte 10 doamne sibiene, și pe o altă mătușă a lui, *Ioana Bădilă* și pe soru-sa *Ana Moga*. *Maria Hannia* a fost decorată în 1878 cu „Meritul sanitar” român.

²⁾ *Ardelenism*. Cuhna = bucătăria

Ei, acuma continuu cu teatrul. Ieri iară am fost acolo, s'a dat prima reprezentație românească. Trupa era bună, dară nu am dat de nici un cunoscut din aceia cari au fost prin Sibiiu. Pascaly e în Iași și Millo ieri nu a pășit pe scenă. Cu Millo m'am întâlnit și am vorbit.¹⁾ Deși e deja tare în vârstă, totuși nu s'a schimbat, e tot ca cum a fost în Sibiiu. Aici se fac pregătiri mari pentru Duminecă. Duminecă în 8 are să fie intrarea trupelor române victorioase în Capitală. Sunt strănși în București 15.000 soldați din cari 8000 au să meargă Luni spre Dobrogea. Municipalitatea a volat spre infrumusețarea Bucureștilor prin arcuri de triumf etc. 30.000 franci. Va fi o serbare mare, căci dela toate regimentele armatei române au să vie reprezentanți cu stindardele regimentelor.

Se șoptește așa că în această zi corpurile legiuitoare și armata vor proclama pe Alteța Regală Principele Carol de „Rege al Românilor”. Așa mi-aș explica ce a avut să însemneze titula „Alteță Regală”. Apendicele „Regală” a fost numai o pipăitură diplomatică la curțile europene, dacă ele ar fi aplicate a recunoaște un eventual pas ca acela ce e a se face.

De tot interesante au fost în ultimele zile desbaterile din cameră și senat — la cari am luat ca privitor și ascultător și eu parte. Am aflat ocaziune a auzi în una din cele mai interesante chestii vorbind cei dintâi vorbitori ai României. Am auzit pe Ionescu, Cogălniceanu, Brătianu și pe Maiorescu. Ultimul e un orator de tot extraordinar și om cu știință. Cum au decis corpurile legiuitoare române în chestia Basarabiei și a Dobrogei veți ști deja din jurnale.

Trebue să întrerup acum epistola această căci chiar acum veni tata și imi spuse să mă gat că peste o jumătate de oră avem să mergem la Brătianu.

București, 4 Octomvre

Abia acum ajung iară a continua. Vă va interesa mai mult a ști ce am făcut la Brătianu. Voi scrie aceasta la fine, acuma rămâi în cronologia mea și mă întore la Joia din săptămâna trecută, când am fost dus din București în Turcia, respective acum așa zisa Bulgaria.

Dându-mi-se prilej bun, am plecat Joi la Giurgiu. Sosind seara la 8 oare acolo, am căutat pe directorul gimnazial Drocu și am cinat împreună — apoi luându-mi o odae am dormit la otel. Vineri dimineața mă a pomenit Drocu și mă a condus la gimnaziul român. Aceasta, o zidire mare chiar după chipul gimnaziului săsesc din Sebeș, a fost în timpul bombardării Giurgiului principala țintă a artileriei turcești. Rezultatul a fost că acel gimnaziu e azi ca un ciur. Gaură de gaură — e zdrenșuit ca vai de loc, dară nu dărâmat, căci din norocire obuzele turcești au fost așa de rău ajustate cât numai au trecut prin zid, dară nu au și explodat. De aci am mers la Dunăre și după ce am trecut prin vamă, am trecut cu un vapor Dunărea și am ajuns în o oară la Ruscuc. Am călcat pe pământ turcesc. Ce să vezi, parecă erai în Rusia. Toate inscripțiunile pe strade, prăvălii etc. erau rusești. Poliția era bulgărească, fiecare polițian cu un baston galben de metal și uniformat, miliție multă rusească și apoi și bulgărească, carea acuma o pune Rusia pe picior în senzul tractatului de Berlin.

Am suit dela port în oraș. Niște drumuri negrijite, pavaj de vai de loc, dară cu toate aceste totuși cu aspect european

Am mers la consulatul austriac, cătră care aveam recomandafie, rugându-l să-mi mijlocească să intru în forturi, cari sunt ocupate de armata rusească. Aceasta însă nu se au putut, căci Rușii pe suflet de om străin nu lasă să intre în acele fortărețe. Dară mă a consultat consulul, să imi iau o birjă și să merg la fortul cel mai mare numit „Levant Tabia”, care, pe vârful unui deal ce dominează tot jurul, în drumul dela Schumla situat, ar

¹⁾ Turneul M. Pascaly: 1868, Brașov—Sibiu—Lugoj—Timișoara—Arad—Oravița; 1871, aceleași orașe, în plus Blaj, Năsăud, Oradea.

Turneul M. Millo: 1870, Brașov—Sibiu—Cluj—Oradea.

Toate trei turneele au fost larg sprijinite de Iacob Bologa. În curând vom publica și o scrisoare a lui Pascaly către I. B.

fi interesant, având privitorul de acolo cea mai frumoasă priveliște. L-am ascultat și luându-mi o birjă am plecat într'acolo. Am traversat orașul întreg, am văzut soi de soi de oameni, turcoace, armenițe, jidance, bulgărese etc., toate felurile. Am trecut prin Bazar, apoi pe la conacul fostului pașa, care e dărâmat tot de bombele rusești, ca și alte edificii mari, cari au suferit mai tare ca gimnaziul din Giurgiu. Oamenii aci lucră mai tot cu bivoli, așa cât toate carele ce le văzui pe drum, erau toate cu bivoli, dară un soi cu mult mai mare ca cei de pe la noi. Ajungând în fine în vârful dealului, a fost cea dintâi că cărăula rusească ce sta la intrarea fortului, apropiindu-mă eu de șanțul fortului, ca să-i văd construcția, m'a bineventat zicându-mi „pașol"! Am înțeles și nevoind să pătesc vreo pozna, m'am mărginit a vedea ce nu era oprit. O priveliște cum nu am mai văzut imi sta înainte. La poalele dealului Rusciucul, iară dând cu undele sale în casele Rusciucului, Dunărea măreață. O sumetenie de năi, vapoare, luntre etc. pe ea, iară ea însăși, lină și măreață, era ca o cingătoare de argint a poalelor dealurilor în al căror jur curge. Dincolo de Dunăre o insulă lungă și ascuțită, care se întinde de dinjos de Giurgiu până în sus cătră vest, de cu ochii liberi nu îi vezi capătul, și dincolo de insula aceasta canalul Giurgiului și apoi Giurgiu însuși, și dincolo de el câmpia cu mici dealuri, cu sate, pomi, grădini.

Era o panoramă minunată. Turnurile lungi și subțiri ale moșeelor turcești, cu muzedinul pe ele, care chiamă la ora 12 Turcii la rugăciune, casele amestecate, mici și mari, diferitele porturi ale oamenilor pe strade, mișcarea, apa — toate, toate erau ceva nou și neobișnuit. Am profitat de această frumoasă priveliște până ce mi s'a impregnat bine memoriei, am vizitat apoi un lagăr rusesc, ce era alături cu Levant Tabia și m'am întors la Rusciuc și de aci la Giurgiu.

În Giurgiu am luat altă birjă și am plecat cu Droc la Slobozia de am vizitat bateriile, de unde au bătut Rușii în Rusciuc. Acestea însă nu vă interesează. Seara la 8 am fost iară în București. Escursiunea aceasta m'a costat, dărând 24 oare, fără biletul de drum de fer, căci acela-l aveam gratis, 34 de franci.

Nu vă puteți inchipui ce scumpete e acolo unde sunt trupe muscălești.

Așa pot și eu zice că am fost în Turcia. Dacă prețurile tuturor nu ar fi așa de exorbitante, aș mai fi făcut excursiuni până la Brăila, Galați etc., dară nu merge la scumpețea asta, nu te poți mișca.

De când mă am întors la București am mai vizitat și aicea ce-mi părea interesant. Am văzut ieri la casarma de artilerie tunurile ce le au, sistemul, caii, feciorii, am văzut apoi artileria, 6 baterii manevrând și am rămas mulțumit. Deși caii lor sunt acuma mai de Doamne-ajută, căci nu se au recules bine după campanie, totuși în total mulțămesc pe privitor. Mobilitatea lor e mai mare ca a noastră și formațiunile ce le făceau sau schimbau, le făceau precis ca și noi, ba mai că aș zice, în unele erau mai cu foc, mai cu vervă ca artileriștii noștri. Ei, e sânge de Român de aicea, care e amestecat cu paprică. Ofițerii sunt toți tineri, așa generali „bum-bum" ca la noi nu vezi; coloneli, maiori, toți între 30-40 de ani. Apoi uniforma artileriei e splendidă. Mi-a rămas inima la ei.

Azi am fost de am vizitat cintirimele¹⁾ de aici, am fost la Belu, la jidovii spanioli și la catolici. Să vezi la Belu monumente! Lucruri de artă și preț mare sunt acolo. Am văzut mauzolee, pietrii, catafalce etc., cari trebuie că au costat până la 2-3000 de galbeni.

Am fost la Văcărești, unde sunt temnițele Statului și apoi la apele dela Văcărești, ape feruginoase de cură.

Am fost la fabrica de tabac, unde am văzut lucrând sute de fete frumoase de Român și, precum ziceau oficianții, toți streini, lucră mai bine și mai iute ca nemțoaicele din fabricele austriace.

Trebuie să inchei, că chiar primesc o vizită, viceconsulul nostru e la mine.

¹⁾ Cimitirele (ardelenism).

Atâta numai încă: chestia drumului de fer stă bine, are însă să rămână tata verosimil până la Decemvre aici.

Chestia mea stă bine. Brătianu cu mare bucurie a acceptat ideile mele și în finea lui Noemvre, dupăce vor conveni camerele, va decide asupra-mi, id est imi va da pe lângă decretul de inginer și concediu de patru ani pentru a face în Viena diploma de inginer și doctoratul de matematici la Universitate, și a mă întoarce apoi ca profesor aicea. Se poate că mi-se va realiza vechea mea dorință.

Dacă în finea lui Noemvre nu voi primi rezultatul acesta, atuncea voi rămânea pe lângă miliție. — Aut aut.

De lucrul acesta însă aveți să păstrați strâns secret până la realizarea lui, ca să nu vorbim și apoi nefiind nimica să ne râdă oamenii, căci miniștrii multe promet, dară nu fac toate și apoi cei de aicea chiar de tot.

Luni plec la Craiova, Marți mă întorc la Pitești, imi iau o birjă și plec la Sibiu prin Turnu-Roșu.

Vă sărut

Valer

GÂND ȘI FAPTĂ

Conștiința etnică

Ce este o națiune, se întreba încă în anul 1882 Ernest Renan, într-o conferință celebră ținută la Sorbona și după ce, cu obiectivitatea sa cunoscută, face critica tuturor principiilor doctrinare invocate întru definiția conceptului de națiune (rasă, limbă, interese economice, afinități religioase), ajunge la concluzia că națiunea este un suflet, un principiu spiritual. În trecut fie zis, rar am întâlnit o expunere mai erudită și o documentare mai strânsă ca cea a lui Renan - care, în afară de seducțiunea stilului, reușește să te convingă profund și definitiv.

Dar oare există caractere naționale? Felix Regnaud, președintele societății franceze de preistorie, combate părerile afirmative ale istoricilor și filozofilor (Caesar, Tacit, Kant, Michelet, Fouillée etc.) ajungând la cinstitele concluziuni că așa numitele caractere naționale sunt cele ale clasei diriguitoare și că ele sunt schimbătoare, potrivit condițiilor economice, sociale și politice, ele putându-se modifica chiar în mod foarte rapid. În timpul din urmă s'a scos la iveală din nou conceptul de rasă. Dar acest concept, să recunoaștem, nu e bine definit, deși atât de mult se face uz de el. Concepția antropologică a rasei este cea zoologică; de altfel dela Quatrefages antropologia se consideră ca știință naturală a omului. Taine introduce și elementul spiritual. Pentru Taine omul corporal nu este decât „un indice” prin ajutorul căruia se studiază omul intern și invizibil (René Matial). Elementul spiritual în definiția rasei a fost accentuat de Günther. Pentru Günther rasa este o grupă de oameni care prin totalitatea caracterelor truștești și sufletești se deosebește de o altă grupă. Unele sunt deci caracterele spirituale ale nordicilor, altele ale mediteranienilor, altele ale alpinilor.

Un fapt este bine dovedit științificește; conceptul de rasă nu se suprapune celui etnic. Popoarele, cu mici excepții, sunt ieșite din amestecuri nu numai rasiale dar și etnice. De pildă poporul german provine din fuziunea Germanilor, Celților și Slavilor; poporul italian din amestecul de Pelasgi, Gali, Etrusci și Greci; Englezii din Germani și Celți (Renan). „Cuvintele de brachicefalie și de dolicocefalie n'au loc nici în istorie și nici în filologie”.

În grupul uman care a produs limbile și disciplina ariană, existau brachicefali și dolicocefali. Cu alte cuvinte originile zoologice ale umanității sunt mult anterioare originilor culturii, civilizației și limbajului (Renan). În Germania există un amestec de rase blonde. Avem rasa nordică pură (tip înalt, blond, dolicocefal) în Mecklemburg și rasa blondă impură (tip scund, mezocefal) în Saxa și Silezia.

În deținerea unei rase știința antropologică a folosit mai întâi metoda anatomică a măsurătorilor somatometrice și apoi cea biologică a indicelui biochimic provenit din examenul grupelor sanguine. Vom expune pe scurt rezultatele acestor cercetări la Români și vom încerca să vedem întru cât ele pot să definească etnia română.

Cercetările școlii clujene (Papilian, Velluda, Făcăoaru, Preda, Russu) au arătat că în alcătuirea poporului român nu există o singură rasă, ci un număr destul de ridicat (est-europeană, mediteraniană, dinariană etc.) de rase. De sigur că predomină rasa alpină și prin acest fapt poporul nostru se deosebește de Germani (cu predominantă nordică) și de Ruși (est-europeană) și se apropie de Francezi. Dar compoziția rasială a Românilor, cu oarecari diferențe, este analoagă cu cea a Ungurilor. Există între Români și Unguri și alte diferențe nu numai cele de compoziție rasială, există deosebiri anatomice între forma craniului, dar aceste deosebiri nu pot determina un caracter etnic diferențial, fiindcă diferențe analoge există și între Românii ardeleni și cei din vechea țară.

În concluzie putem spune că nici compoziția rasială și nici caracterele somatometrice ale craniului nu pot defini națiunea românească în cadrul rudeniei sale etnice.

Rezultatele pe cari ni le dă studiul grupelor sanguine sunt mai concludente. Se știe - faptul a intrat în domeniul comun al cunoștințelor elementare - că există grupe sanguine, a căror nomenclatură (fixată de comisia internațională pentru studiul grupelor sanguine în 1929) e următoarea: A, B, AB, O. Se admite azi că grupele sunt distribuite în raport cu caracterele etnice ale principalelor rase. „Factorul A se găsește la Arienii din Europa nordică și occidentală; factorul B se găsește la Orientalii

(Asiatice), Evrei și Unguri. Absența factorului A și B se găsește la Indieni și Eschimoși (Chateaud)*. „Predominanța lui A asupra lui B este foarte caracteristică la populațiile europene occidentale și la cele care au derivat din ele, ca la populația albă din Statele Unite și Australia* (Lattes). În general se poate spune că proprietatea A scade mergând din Europa occidentală către est și sud, iar proprietatea B are un mers invers (Lattes).

Prin ajutorul anumitor raporturi dintre A și B Hirsfeld a determinat un indice biochimic care oscilează la Europeane între 2,5 și 4, între 1 și 2 pentru tipurile intermediare și sub 1 pentru Asiatici. Rezultatele cercetărilor autorilor români sunt concludente. Toate dovedesc existența la Români a unei accentuate proprietăți europene (mai ales în masivul muntos al țării), spre deosebire de Maghiari. Indicele biochimic este la Români, în termen mediu, 2,2 iar la Maghiari 1,6 (Manuilă-Verzar). Dar nici determinarea proprietăților serologice nu poate defini complet noțiunea etnică. Ea ne arată o comunitate de sânge, sânge care difuzându-se se preschimbă chiar înainte de granițele etnicului.

* * *

Din cele arătate mai sus se poate vedea că rasa în general nu poate determina o națiune. În cele biochimice al sângelui poate circumscrie până la un punct grupa căreia aparține națiunea, dar nici anatomia nici biologia nu pot defini națiunea. Atunci iată-ne din nou la Renan. „Națiunea ca și individul este rezultatul unui lung trecut de sforțări, de sacrificii, de devotamente*. A avea gloriile comune în trecut, a avea o voință comună în prezent* iată ce e o națiune.

* * *

Există fără îndoială o forță istorică care în dinamismul ei mână și influențează rasele și popoarele. Nu trebuie să recurgem la Spengler ca s'o recunoaștem. Dar nu se poate nega existența unei forțe de opoziție individuală împotriva legilor inexorabile ale naturii. Nu vorbesc ca moralist, ci ca biolog, ca biolog care cunoaște realitatea următorilor trei factori: pământul, limba și conștiința individuală. Se poate ca acești trei factori să se plece și să se supună celebrelor cicluri evolutive ale istoricilor, dar nu mai puțin trebuie să se admită că ele determină realitatea numită națiune.

Pământul este substratul fizic, conștiința de sine este elementul spiritual, iar limba elementul de legătură.

A reduce problema națională numai la pământ este a te încadra într-o concepție îngustă și egoistă, concepția senzorilor medievali, azi perimată. Un popor stăpân al popoarelor streine de etnicul său, se găsește în situația unui arendaș, n'are drept decât la câștig și la vremelnice. Legătura cu pământul este durabilă numai când e sancționată de elementul *conștiință*. Conștiința de sine este pasul pe care individul îl face în drumul impus lui de legile biologice.

* * *

Dacă conceptul națiunii se leagă în special de această conștiință de sine, atunci va să vedem în ce fel și în ce măsură se aplică la noi. S'a vorbit mult în timpul din urmă de importanța elementului trac în alcătuirea noastră fizică și sufletească, și chiar scriitorii acestor rânduri a emis ipoteze asemănătoare, folosind anumite diferențe craniometrice dintre craniiile Românilor ardeleni și a celor

din vechea țară. Dar toate aceste considerente rămân în stadiul ipotezelor (bune ca unele de studiu), exacte în amănunt dar ineficace în ansamblu. Care e conștiința noastră, care e convingerea obârșiei noastre comune, care e reprezentarea individului izolat asupra lui însuși? Ei bine, o spun fără niciun înconjur. Românul se simte latin. La asta se reduce în ultima analiză noțiunea de națiune, la întrebarea și răspunsul fiecărui ins din marea colectivitate română. Și, în afara oricărei demonstrațiuni serologice, el s'a simțit legat frățeste prin sânge de ceilalți participanți ai marelui comunismului spirituale a Romei.

Sufletul românesc poartă legături indestructibile cu tot ce e latin. Or ceea ce caracterizează spiritul latin e de mult definit: simțul măsurii. Nici misticismul exagerat, nici scepticismul indolent nu caracterizează sufletul adevăratului Român, ca și pe al Italianului, Francezului și Spaniolului. Ar fi să repet un truism spunând că toată arta acestor popoare, dela Renaștere până azi, poartă pe cetea măsurii.

O altă însușire comună a întregii latinități este iubirea de proprietate. Proprietatea pentru Latin este nu numai un mijloc egoist de bunuri materiale, ci reprezintă un element moral și o valoare estetică. S'a spus că proprietatea este apanajul sufletesc al țărănimii. Inexact. Sunt popoare în care nomadismul trăiește intens, măcar în cânt și în poezie și în acea veșnică dorință de a emigra. Latinul este „terrian“. Țăranul și pământul lui sunt tot atât de inseparabile ca și poporul de țara sa. Aceleași instincte de proprietate, în ambele cazuri.

Foarte important pentru caracterizarea noastră este și aderența Latinului la creștinism. E ciudat cum țările mai reputeate anticlericale, ca de pildă Franța, s'au identificat întru totul cu spiritul creștin, bazat pe ordinea și ierarhia consimțită nu impusă. În concepția latină, voința individului nu e dispărută în voința colectivă; disciplina și ierarhia nu aduc anihilarea personalității.

Dar mai este ceva care ni se pare hotărător în această rudenie etnică. Latinul trăiește în Dumnezeu. Versul lui Alecsandri: „Doamne, pe tine te-am reprezentat“ nu e numai o floare de stil poetică. Iar s'ar părea ciudat, gândindu-ne la pozitivismul lui Auguste Comte, la ateismul ostentativ și la indiferentismul religios oficial din Franța și Spania. Dar iată că poporul rus, cu reputația lui atât de creștină, cred că a trăit întotdeauna în afară de Dumnezeu. Căci a trăi în Dumnezeu înseamnă a trăi în atmosfera spirituală a trecutului greco-latin, moștenire prelucrată de biserica creștină. Poporul rus a trăit întotdeauna în afara criteriului de națiune și de morală, adevăratele expresiuni ale Dumnezeirii. Să comparăm o clipă socialismul numit în deridare utopic al Francezilor și cel materialist al Rușilor și cred că demonstrația e făcută.

* * *

Conceptul de națiune este legat, repet, de o conștiință individuală, care se rezolvă într'un act de demnitate și într'unul de solidaritate spirituală. Suntem mândri de ceea ce Roma și întreaga spiritualitate latină a dat omenirii și ne dăm seama că în ambianța acestei spiritualități suntem obligați, dacă nu vrem să contrazicem firea noastră cea adevărată, să ne dezvoltăm. Iată de ce renașterea română a pornit prin școala latinistă și de ce toată înălțarea noastră sufletească s'a făcut prin intermediul Franței.

VICTOR PAPILIAN

CRONICI

Sonetul lui Gh. A. Cuza

Anul 1940 a cunoscut rezultatul literar al unei energii stăvilite în ultimul timp, care se afirmase dărz și statornic, mai înainte, pe teren politic.

Luptătorul ostracizat ca și ideologia-i aprigă, s'a răscucit în sine, scormonind pământul unor preocupări care nu-i relevaseră toate resursele de afirmare. Lira instrunită la răstimpuri îndepărtate, când viața-i tumultuoasă îl mîruia cu harul unei clipe de răgaz, s'a încordat în anii 1938—1940 și a găsit acorduri de o rotunzime și înfrînare neașteptate la un temperament atât de vijelios.

Fie perspectiva unei premature, dar aparente bătrâneți, trăită intens, în urma unei neașteptate izolări, fie stăpânirea caracteristică firii sale, până acum desmînțită de o viață care-și cerea drepturile peste capul omului, gândul lui Gh. Cuza s'a tors după tiparul rigid al sonetului, în mod atât de firesc, ca'n singura lui formă posibilă. O inspirație bogată, variată, culeasă de-a-lungul unei vieți de peregrinări, a îmbrăcat nesilit forma poeziei.

Literatura noastră, pe lângă M. Codreanu, a făcut o nouă achiziție pentru forma, pe cât de împlinită pe atât de măsurată, a sonetului, în Gh. Cuza, care în lașii atât de dragi își deapănă mai departe firul început.

„Precuvântare” definește în mod fericit sonetul, rezumând totodată firea și câmpul de preocupări ale poetului.

Sonetu-i spasm și totuși bătrânețe,
O avântare potolită'n frâu,
E ca și malul 'nalt al unui râu,
Menit să dea undelor povețe.

Nu-i frământat de-al viselor desfrâu
Și nici de-avânturile semețe.
În strofa lui se strâng gândiri răslețe
Cum spicele se adună 'n snopi de grâu.

Sonetul cuprinde în liniile sale neastâmpărul tinerții, dar e bătrân, căci îmbracă mereu aceeași haină. Inspirația, oricât de avântată ar fi, trebuie să se domolească în liniile unui cadru care nu se poate modifica și nici depăși. În rostogolirea lor tumultuoasă, undele gândurilor care se încheagă în vers trebuie să se supună poveții de înfrînare ale malurilor râurilor, care străjuiesc drumul apelor inspirației.

Avântările în vis, care se cer împlinite, nu pot primi linia sonetului atât de sobră. Strofa lui nu poate cuprinde decât frânturi de gând care se adună în puțin-i încăput. Și poetul a poposit rând pe rând: în plinul naturii, în leagănul iubirii, pe icoanele grăitoare ale trecutului, ori la umbra altarului. Disciplina și simetria unei forme, i-a impus disciplina și simetria unei concepții, sau invers; observația se subliniază numai pentru a arăta că poetul s'a preocupat deopotrivă de cadru ca și de conținut, grupându-și fericit temele, trasând cu siguranță hotarele inspirației, indicând evoluția concepției. Și pentru fiecare popas, pentru fiecare fragment de gând, aceeași stăruință în amănunt. Aceeași sletuire ținînd la desăvârșirea clarului de cristal, fără ca totuși poezia să se scalde în apele moliciunii, caracteristice unei prea îndelungate fătuiri, ci păstrându-și vigoarea și prospețimea expresiei, ca și cum și-ar fi despicat cuvântul din stâncă.

Sonetu-i diamantul rupt din stâncă
Cioplit mereu, dar care cere încă
Desăvârșirea clarului cristal.

Suflet emotiv, retras dintr'o viață de luptă și de patimi, poetul s'a oprit în mijlocul câmpurilor, ori în desimea pădurilor, să-și liniștească bătăile inimii, să-și odihnească ochii pe nemărginirea cerului, să-și plece urechea la îngănatul priveghetorilor, la tănuirea copacilor, la suspinul ierbii.

Privighetori au prins să se îngâne,
Se ofilesc de gânduri grele macii,
Suspînul ierbii îl cântă pitpalacii
Neprihănitei stelelor stăpâne.

Nu e un anumit colț de natură din atâtea, ale căror imagini poetul le poartă cu sine, prinse de pe întinsul țării pe care a colindat-o în lung și 'n lat, ci un colț de vrajă ca atâtea altele dela noi, în care macii se pleacă sub povara gândurilor, pitpalacii cântă suspînul ierbii, priveghetorii se îngână în triluri, iar pe deasupra se arcuște stăpânirea cerului cu neprihănitele-i stele.

În noaptea asta cum n'a fost niciuna,
De visuri plină și tihnită vrajă,
Durerea 'n noi stă singură de strajă.

Furat de decorul odihnitor al naturii, o clipă trecuse peste amintiri, dar reintors din reverie în realitate, înțelege că singura-i strajă e durerea. Simplă constatare cu care poetul sfârșește. Abia surprinsese tremurul inimii și s'a și oprit, să nu turbure atmosfera de liniște și vrajă din jurul ei.

Dar natura nu e surprinsă numai în momentele ei de repaos. Poetul o vede adeseori deslănțuită, băntuită de târile Firii, ca'n „Viforul”, „Ploile”, „Puhoiul”, în care spre deosebire de Șt. O. Iosif realizează pagini de o rară dinamică. Natura este o oglindire a sufletului poetului: senină când e și omul liniștit, vijelioasă, răsvrătită, când dorurile lui stăvilite se frământă biciuite de neastâmpărul de afirmare.

Noembre iar pe la ferestre geme.
Cosit de vânturi, spicul apei cade.
Cad ploile pe geamuri în cascade,
Și mă despart de oameni și de vreme.

Iar eu mă simt descumpănit de par'că
Ar naviga peste potop o arcă
Făr' de cârmaci, spre veșnicul prăpăd.

Dacă la unul din poliile preocupărilor lui Gh. Cuza găsim natura, la celalalt aflăm iubirea. Nedesmințită legătură între una și alta, de când romantismul i-a deschis porțile celei dintâi. Teme vechi dar niciodată de sfârșit, căci prima este forma perpetuă a vieții de afară, iar cea de a doua, puntea de unire a omului cu eternitatea. Orișoară îndrăgostit de natură a tresărit și la fiorul inimii. Un ancestral instinct grăiește în om că altarul iubirii trebuie înălțat în plinul naturii, căci iubirea, în finalitatea ei, vizând creațiunea, are nevoie de liniște și izolare.

Erotica lui George Cuza își are specificul ei. Poetul se lasă în voia amintirilor și cântă o dragoste apasă. Totuși se reșemnează la gândul că zădărnicia destramă orice pornire, orice avânt. O atmosferă de apăsătoare melancolie, ținută în frâu resemnării; o luptă surdă între amintirea care stăruie cu ispitele ei și între prezentul sec, mușcat de neîncredere, de obsesia inutilului.

Dar din fuorul vremii s'a rupt anul,
Și tu de mult ți-ai părăsit credința
Ce peste veacuri își căta limanul.

Lui Moș-Ajun azi nu-i mai ies în ușe
Și nu-i mai cer să-mi deie năzuință.
Icar e mort și sborul lui cenușe!

Timpul a șters nemilos involburările sufleteste de altă dată. Femeea iubită nu mai poate fi aceeași și nici el nu mai poate fi cel din trecut. Și nu e vina nici unuia. O prăpastie firească îi desparte. Două ființe din două lumi deosebite.

Atâta timp te-am urmărit zadarnic,
Să-ți pot cerși o clipă de-alinare.
Acum de-abia trudit de insetare
Simt risipirea basmului fugarnic.

Doream să fii în primăveri cu soare
Sub cer al vălvătaelor paharnic,
Tu, un potir, iar eu cuparul darnic
Turnându-ți luminoasele nectare.

Dar visele nu pot trăi aieve.
Eu sunt al iernii, tu ești primăvară;
O auroră tu, eu fapt de sesară.

Omul nu e intruchipare a veșniciei; e o frântură din marele Tot, din care evoluția și succesiunea sunt legile fundamentale. De aceea nicio imputare, niciun blestem pentru femeia iubită, ademenită spre alte zări. Așa e vreaea firii.

Trecutul cu ispite zadarnice se abate, căci sufletul poetului nu mai este cel de odinioară. Vremea și-a încrestat nemilos semnul. Harul nu-l mai poate atinge.

O stăruitoare oboseală îi curmă orice imbold și astfel îl pleacă sub povara resemnării.

Purtat de înșelări și de al dragostei mit,
Zadarnic povara pe umeri ți-o duci;
Stai — troiță veche uitată 'n răscruce —
Cu brațe căzute de lemn putrezit.

Vezi, drumul se pierde în văi de amurg
Și 'n urmă pașii din țărână s'au dus . . .
La ce să mai stăruie când toate-au apus?

Am lăsat înadins la urmă patru sonete care ni se par cele mai caracteristice din opera poetului, căci ne desvăluie întreaga sa configurație sufletească. Sunt: „Destin”, „Am hoinărit”, „Renunțare”, și „Deșertăciune”.

Scriitorul privindu-și viețua retrospectiv, își dă seama că visurile făurite cândva l-au părăsit unul câte unul, ca și prietenii. La femei a renunțat anume; căci ce rost ar mai fi avut vreo rămășiță a unui trecut care nu mai poate renaște în clipa prezentului? Cel de azi nu e decât masca celui de ieri, silit să rădă când soarta îi e de plâns.

A mai rămas din mine doar nebunul
Cu răs silit și lacrima sub glume;
Biet trubadur, poveste fără nume,
Cerșind iubirea și 'nfruntând surghiunul.

Cu tot tonul declamator, sonetul acesta este priore cele mai reușite ca realizare și se impune atenției mai cu seamă prin caracterul de confesiune. Omul stă sub semnul implacabilului destin, neputincios să reacționeze în vreun fel, sortit să poarte legătura cu trecutul, dar svârșit la marginile preocupărilor prezentului.

Șt. O. Iosif tânjea după mediul din care era desrădăcinat, Eminescu era un neadaptat la viețua pe care trebuia s'o ducă, iar Gh. Cuza este un ostracizat de timp, menit să se sbată între clipa de ieri și cea de azi. Un „trecut” pe care l-ar vrea prelungit în „azi”, dar fără putința de a schimba cu ceva Destinul atotstăpânitor.

Și totuși poetul nu e un fatalist care să se lase în voia sortii. Pornind dela premisa că evoluția e ordinea firească, că nimic nu rămâne incremenit într'o anumită atitudine, sfârșește prin a se resemna. Dar resemnarea este numai o izbăvire aparentă de durere. Ea este doar liniștea înfins, sub care se conturează indeajuns frământările sufleteste, pentru a nu fi trecute cu vederea. Opoziția dintre un trecut plin de speranță și avânturi și un prezent gol și rece, chiar dacă se termină în tonul resemnării, ascunde clocotul surd al unei dureri care macină în adânc.

Făuritor de legi, dar fără lege,
Apostol când pustia îl aude,
Am semănat ce n'am putut culege.

Și am ajuns, slărșind atâtea trude,
Să deslușesc a soartei mele carte
În care-i scris să n'am de nimeni parte . . .

În continuare a aceleiași idei din „Destin”, cu o notă asemănătoare de confesiune, întâlnim în „Am hoinărit”. Același trecut de aspirații, de iluzii care s'au dovedit deșarte. Deșarte pentru că totul e un joc al aparențelor, ori trecătoare formă.

Am hoinărit pe mări făr' de hotare
Tâind poteci de vis, pe-acolo unde
Se 'nvolburau vârtejele afunde
A căror chin în veci hodină n'are.

M'am avântat din văgăuni profunde,
Purtat de val spre instelata zare,
Uitând că minunata 'naripare
E un joc al nestatornicelor unde.

Făr' de liman, cu stelele drept faruri,
Mi-am prăbușit vâslirea către aște
Pe funduri moarte cu tihnite haruri.

Zădărnica spumelor minciună
S'a pulberat în renunțări sihastre,
Topită 'n recea beznelor genune.

Un final de timidă mulțumire în „Renunțare”. Dar vraja visărilor îl ispitește din nou. Dacă n'ar ști că orice drum pe care apucă sfârșește în deșertăciune, ar plăti cu prețul vieții încercarea de depășire, ca Meșterul Manole din poveste.

Viața mea e-o plămăuire-aparte,
Gândirea bate căile deșarte,
Răvnind mereu la tot ce nu mai este;

M'aș îngropa în zidul trudei mele,
Ca Meșterul Manole din poveste,
De-aș ști că zidul s'ar urca la stele.

Al. Dima: Sibiu. — Ion Ghica: Amintiri din pribegia după 1848, comentate de Olimpiu Boitoș

Monografia orașului Sibiu a d-lui Al. Dima este o carte utilă și în aceeași măsură plăcută la lectură. Editura „Fundațiilor Regale” a găsit în d-l Dima pe interpretul ideal al urbei. Se știe că de cele mai multeori localnicii nu sunt cei mai buni observatori. Prea obișnuși cu aspectul orașului și prea familiarizați cu ambianta socială și cu atmosfera culturală, le lipsește obiectivitatea chiar atunci când, jertfind unui ideal științific, poate ar trece peste considerații de patriotism local. Totdeauna o privire oareșicum din afară sesizează mai ascuțit și reliefează mai pregnant esențialul și caracteristicul. Bineînțeles această privire trebuie să se exercite timp mai îndelungat și să dispună de anumite afinități cu mediul observat, pentru a scoate în evidență valorile reale. Timpul, petrecut la Sibiu, i-a permis d-lui Dima să dispună de această facilitare, iar serioasa d-sale cultură estetică și formație culturală, în bună parte germană, l-a predestinat oareșicum să aducă toată înțelegerea pentru „farmecul gotic al urbei”.

Dacă, în modeste proporții, putem exclama cu poetul belgian „O! les siècles, les siècles sur cette ville”, trebuie numai decât să adăugăm că pentru Sibiu aceste secole de structuri culturale suprapuse sunt numai parțial componente ale unor elemente constitutive românești. Și poate nu este cel mai mic merit al cărții d-lui Dima de-a fi găsit dosajul ideal în repartizarea luminii binevoitoare cu care in-

Aspirații frânte de îndoielei, de teama că destinul este stăpân absolut al mersului vieții, că deșertăciunea este finalul în care se topecse toate

Gh. Cuza prezintă același fenomen ca Eminescu. Luptător neinduplecat și vijelios pe teren politic, apare în literatură ros de melancolie, retras sub scutul neîncrederii, obosit de gândul zădărniceii a tot ce-ar încerca să facă; dureri care gâlgăie în fundul sufletului și totuși ferecate cu tărie, sfârșind cu o notă de resemnare. Ne-am oprit numai la poeziile care ni s'au părut mai caracteristice; este cazul totuși să amintim și poeziile din ciclurile „Chipuri” și „La umbra altarului”, în care îl vedem pe scriitor preocupat de figurile de epoece ale istoriei, ori de mărturiile pilduitoare presărate pe pământul țării noastre. Luptătorul politic, încătușat în aspirațiile prezentului, se cufundă în trecutul neamului să-și întărească forțele, să-și desăvârșească credința, pentru misiunea cu care se crede sortit.

Talent viguros, cu bogate resurse, păstrând linia clasică a versului, cu imagini noi uneori, mișcându-se oarecum în atmosfera lui Eminescu, fără să se resimtă însă de influența directă a acestuia, Gheorghe Cuza vine în plină maturitate cu un volum de sonete care ni-l relevă ca un poet deplin format, care și-a găsit totodată genul de poezie cel mai propriu.

Lângă lirismul „stăpânit și rece” al lui M. Codreanu, Gheorghe Cuza aduce clocotul inimii sale într-o poezie pe care n-o putem încadra într'un anumit curent literar, având însă preocuparea constantă a frumosului. Și poate tocmai prin aceasta produce emoții asupra oricărui cititor.

VASILE GIONEA

văluie sau desvăluie, după necesități, cele mai varii aspecte, personaje și evenimente din trecutul și prezentul orașului. Cu multă virtuozitate în cartea d-sale trăiește Sibiu saxon, alături de modestele infiripări românești, impletindu-se și contopindu-se într'un întreg organic. Iată dela început o prezentare sintetică nu numai a înfățișării ci și a rostului cetății în cursul vremii, servind drept un prospect programatic pentru dezvoltările ulterioare:

„Dincolo de această icoană a spațiului scrijilând orizontul cu săgețile ascuțite ale bisericilor gotice sau cu semeția mai stăpânită a turnurilor, cu acele largi și ascuțite acoperișuri baroce ce te duc cu gândul la irealele căsuțe japoneze, privirea pătrunde în adâncimea timpului și deșteaptă larma adormită a vremilor ce-au fost, a căror necurmată muncă a făurit chipul de astăzi al cetății. Din al XII-lea veac, dela umila așezare ce se chema „Villa Hermani” cu case disciplinate alinate ca spiritul germanic ce le-a clădit pe calea Gușteriței și pe cea a Faurului de astăzi, și până în vremea stăpânirii românești, istoria urbei care a cunoscut cumplite restriști ca citadelă a civilizației apusene în fața puhoiului turcesc, ca o adevărată ariergardă a Munteniei în fața unui dușman ce-i răvnea bogățiile — s'a încheat nu numai din plămada sufletească a coloniștilor sași, ci și din strădania umilă și anonimă a valorilor de țărani români ce-au trăit o viață apăsătoare, dar dărză în preajma cetății. De-

stinal Sibiului a fost totdeauna adânc legat de cel al românismului ardelean, dar și de al Țării de dincolo de munți”.

Monografia se deslășoară pe două planuri: unul geografic, iar altul istoric. Nu trebuie să ne inchipuim însă că aceste două planuri sunt rigid despărțite. Spirit ordonat, familiarizat cu disciplinele filosofice, autorul este în același timp și un om de gust, care s'a priceput să întrețină descrierile cu date sugestive istorice, iar întâmplările să le plasticizeze prin așezare în cadrul lor firesc. Expunerea primește deci o viață palpitantă care, depășind impresiile personale ale autorului, se menține pe linia ideală între știință și trăire și reușește să surprindă sufletul orașului.

Astfel după un capitol introductiv „De-a-lungul și de-a-latul urbei”, conceput ca un ghid practic pentru streinul care ar vizita Sibiul și în care se deslășoară în forma unei colindări principalele străzi și clădiri, în capitolele „Nume de străzi” și „Ziduri, fortărețe și turnuri” ni se evocă printre altele un deosebit de interesant trecut al centurilor de apărare ale vechiului oraș. După năvălirea Tătarilor din 1242 începură să se construiască aceste cordoane de ziduri groase de apărare, cu bastioane și turnuri crenelate, ele rămânând o preocupare continuă din evul mediu până în secolul al XVIII-lea pentru harnicii meșteșugari, veniți dela Rin și organizați în bresle. Cinci centurii au fost zidite în decursul vremii. Prima a încercuit piața din jurul catedralei luthereane; urmele acesteia se mai văd în șirul de case din piața Huet. Al doilea cordon încercuia piața mică, închizându-se în dreptul punții care trece peste Calesa Ocnei. La jumătatea secolului al XIV-lea o a treia centurie de fortificație leagă Turnul Sfaturii, unul dintre cele mai reprezentative monumente din sec. XIII-lea, cu mănăstirea Ursulinelor, cointend prin str. Manejului la bastionul Haller și la cele din Harteneck; al Dulgherilor, al Olarilor și al Pânzarilor. Prin urmare arhitectura orașului a fost determinată nu numai de configurația solului, dar și de nevoile de apărare ale cetății, care respinsese trei asedii turcești la 1432, 1437 și 1442.

Printre clădirile mai interesante ale orașului merită să rețină atenția vizitatorilor, ba chiar și a localnicilor și care, alături de urmele cordoanelor de forturi, contribuie la fizionomia originală a orașului, sunt de sigur și vechile case, portaluri și curți în stil gotic (casa din str. A. Iancu) sau baroc (casa din Piața Mică 17 sau cea din str. Mitropoliei 15), precum și perspectivele pline de penumbră ce se deschid spre „Unterstadt”, partea cea mai veche a orașului: cea din spatele Primăriei, cea de pe strada Fingerling, cea de pe Promenadă etc.

Alături de vestigiile medievale ceea ce caracterizează Sibiul sunt operele edilitare din epoca Josefiană: biserici, statui, parcuri, cazărmi care adaugă aspecte noi cetății. Ele sunt în bună parte legate de activitatea puternicei personalități a comitelui Brukenenthal, care reușește să impună concepția de viață austeră a Sașilor protestanți cu spiritul luminat al epocii Josefine și cu farmecul Vienei.

O deosebită atenție dă autorul bisericilor, studiindu-le cu multă finețe și pricepere arhitectura, pictura și ornamentația, mai ales ale catedralei ortodoxe și ale catedralei luthereane. De asemeni „Muzeul Asociațiunii” și cel din palatul „Brukenenthal” sunt minuțios prezentate, monografia putând servi pentru aceste așezăminte de cultură ca cel mai autentic ghid.

Dacă muzeul Brukenenthal păstrează comorile de artă ale concetățenilor sași, în Muzeul Asociațiunii sunt așezate cele mai varii și interesante obiecte în legătură cu arta și

trecutul poporului românesc băștinăș. Românii în genere pătrund în „burg” destul de târziu și după multe restricții. Penetrația lor lentă dar statornică se vedește prin cele trei biserici din Groapă, str. Lungă și str. Protopop Rusu (toate dela sfârșitul sec. al XVIII-lea). De sigur legăturile cu Țara Românească, pe care le scoate așa de bine în evidență d-l Dima, ca și „contribuția anonimă” a Românilor din jur nu trebuie uitate, totuși de un Sibiu românesc nu putem vorbi decât începând cu secolul al XIX-lea. Mai ales strălucita epocă șaguniană, așa de hotărâtoare pentru toată cultura ardeleană, este strâns legată de Sibiu și constituie epoca de glorie pentru Români acestui oraș. Un alt timp de înflorire culturală al Sibiului este legat de numele „Tribunici” și-a redactorilor ei: un Slavici, un Bechnitz, frații Brote, Gh. Coșbuc și alții. În sfârșit în preajma războiului mondial Sibiul a cunoscut o nouă strălucire culturală prin pleiada de scriitori grupați la „Lucaefărul”, în frunte cu Oct. Goga, Oct. Tăslăuanu etc. Această impresie este coroborată în chip fericit în concepția d-lui Dima prin capitolele dela sfârșit, acele delicioase „Statui”: Șolomonarul dela Avrig (Gh. Lazăr, care de aici dela Sibiu a plecat spre destiul lui măreț din Muntenis); Baroul Samuel Brukenenthal; „Un mire credincios al poporului”: Mitropolitul Andrei Șaguna; Anii sibieni ai lui Gh. Coșbuc; De pe coasta Boacii: Oct. Goga și în sfârșit Micul cimitir glorios cu monumentele funerare ale unui Barițiu, Papiu Ilarian, Dr. Ioan Rațiu și Baroul Urs de Margine, din grădina bisericii unite de dincolo de Cămin.

Un capitol interesant consacră autorul și împrejurimilor: Burguri întărite la Cisnădie și Cisnădioara și Cetăți românești de totdeauna: Rășinari și Săliște Sibiului.

De sigur rezumatul nostru este cu multe lacune. Scopul lui nici nu este altul decât a incita curiozitatea lectorului la citirea acestei frumoase cărți a d-lui Dima, excelent tipărită și împodobită cu reușite clișee.

Publicul mare obișnuiește să califice o carte care i-a plăcut, spunând despre ea, cu multă candoare, că este *bine scrisă*. Judecata aceasta nu este de disprețuit, ea confine multă justețe. Prin ce a reușit d-l Dima să câștige această apreciere? De sigur și prin bogata documentare (o bibliografie se găsește la finele volumului) ca și prin planul metodic și artistic elaborat. Inclinaș totuși a crede că principalul merit trebuie căutat în stilul autorului. Acest stil, de parte de-a fi ceea ce se numește *familiar*, cucerește prin eleganță, claritate și o deosebită proprietate în mănuierea termenilor. Atât părțile narative cât și cele descriptive (v. descrierea arhitecturii și picturii catedralei ortodoxe) concordă la această impresie. Un admirabil ghid pentru streini, un „aide-memoire” sugestiv și viu pentru localnici, cartea d-lui Dima este mai ales o operă de reală valoare literară. Ezitând între o monografie savantă și menită doar a împodobi rafturile bibliotecii unor specialiști și între un ghid la îndemâna vizitatorilor, D-sa a reușit să imbine seriozitatea celei dintâi cu practicitatea ultimului, dând o sinteză originală, de mare folos și care-i asigură un deosebit merit pentru cetatea Sibiului.

Prin editarea critică a „Amintirilor” lui Ion Ghica, d-l O. Boitoș aduce un mare folos istoriografiei și culturii românești. Cartea aceasta, apărută la 1890 în editura „Socec”, era de mult epuizată. Retipăririle ulterioare ale d-lui P. V. Haneș erau incomplete, sau fragmentare.

Editura „Scrisul Românesc” — și în special d-l prof. N. Cartoian, care îngrijește colecția „Clasicii Români Comentați” — însărcinând pe d-l Boitoș cu editarea acestei opere, s'a adresat unui specialist într'adevăr alături de rodnică sa muncă de cronicar cultural, literar și teatral din ultimele două decenii, d-l Boitoș s'a specializat ca istoriograf al epocii revoluției dela 1848, mai ales în Muntenia, și-al influenței culturale franco-românești dela mijlocul secolului trecut. Atât teza sa de doctorat *Biografiile românești ale lui Ubicini* (Cluj 1932), cât și lucrările publicate la Paris și Cluj: *Paul Bataillard, un ami oublié d'Edgar Quinet* (Paris 1932), *Paul Bataillard et la Révolution roumaine de 1848* (Paris 1930), *Contribuții la istoria misiunii lui A Panu in Apus (1864)* — (Cluj 1933), până la opera recentă, „*Raporturile Românilor cu Ledru Rollin și radicalii francezi, în epoca revoluției dela 1848* (București 1940), premiată de Academia Română anul acesta cu unul dintre cele mai însemnate premii, vădesc cu prisosință aceste preocupări.

Nevoia de ediții critice se simțea de altfel tot mai mult în literatura noastră, atât pentru uzul specialiștilor, cât și al marelui public și mai ales al studenților și al elevilor. Clasicii noștri au fost de obicei editați foarte mășter, cu scopuri de cele mai multe ori pronunțat mercantile. În afară de câteva vechi case de editură a *Minerva*, *Sococ* sau *Șaraga* (lași), cele mai multe reproduceri erau grăbite, pline de erori, lipsuri și greșeli de tipar. Incetățenindu-se prin influențe occidentale — credem că puterea imitației va fi recunoscută, oricât ar părea de paradoxal, într'o viitoare sociologie națională ca una dintre cele mai originale legi ale spiritualității și progresului românesc — părerea că o ediție critică și bine comentată echivalează, dacă nu depășește în valoare, multe studii mediocre, adăogându-se și jertfa tot mai mare materială pentru cultură a diferitelor instituții și mai ales a *Fundațiilor Regale* în ultimul timp, am ajuns la o înflorire îmbucurătoare pe acest tărâm. Este suficient să amintim în privința aceasta soartea *Poeziilor lui Eminescu*, care ani de-a rândul se răspândeau doar prin edițiile *Scurtu* și *Maiorescu*, (de altfel epuizată) și care în ultimii ani au cunoscut cele mai luxoase și savante editări. Astfel: ediția *Ibrăileanu*, ediția *C. Botez*, ediția *Fundațiilor* îngrijită de *Perpessicuz* și a *Academiei Române de D. Mazilu*. La fel *Caragia.e.* (*Zarifopol-Cioculescu*), *Eliade-Rădulescu* (*D. Popovici*) etc.

Editura *Scrisul Românesc* se adresează în primul rând studenților, elevilor și publicului mare, dornic de-o carte autentic și îngrijit tipărită. D-l Boitoș a împlinit cu hărnicie aceste cerințe elementare de cultură, desfășurând în editarea *Amințirilor* un zel și o conștiință demne de toată lauda. Scrisorile acestea, căci amintirile sunt numai foarte reduse, corpul cărții formându-l corespondența emigraților dela 1848 adresată lui I. Ghica, sunt repartizate în trei vo-

lume, din care al II-lea cuprinde în întregime pe ale lui N. Bălcescu. Ele sunt prevăzute peste tot cu note explicative, istorice și biografice, care înlesnesc înțelegerea celor neînțiați. Afară de aceasta la retipărire d-l Boitoș nu s'a mulțumit numai să reproducă textul modernizat ca ortografie al ediției din 1890, „Limba românească a emigraților cu ortografia de azi” (*D. Popovici*), ci a ținut să confrunte prima tipăritură cu manuscrisele, care se găsesc azi, după multe avataturi, în biblioteca *Academiei*. Această muncă de sigur nu a fost cea mai ușoară și trebuie să-i fim mult recunoscători d-lui Boitoș că, grație ediției D-sale, tânăra generație de azi va putea lua contact cu experiența politică, puterea de simțire și cugetare și elanul generației conducătorilor Românilor de acum 100 de ani. O rezumare inductivă a conținutului celor 13 capitole, inovație originală a d-lui Boitoș, un indice de nume la sfârșitul volumului al III-lea, ca și unele întregiri și reconstituiri de text arată conștiința și râvna depuse în această întreprindere.

Nu este locul aici a ne ocupa de valoarea istorică și documentară a acestor scrisori, nu putem însă să nu cităm ca foarte interesante, printre altele, cuvintele vizionare ale lui D. Goleșcu, din scrisoarea adresată lui Ghica la 7/19 August 1848 din Brăila.

Îată ce-i scrie printre altele:

„Je jetais l'autre jour les yeux sur une carte imprimée à Vienne, il y a plus de vingt ans, qui ne contenait que les pays de race romaine, la Valachie, la Bessarabie, la Moldavie, la Bucovine, la Transylvanie et le Banat. Savez-vous que cela formerait un joli petit royaume, tout rond, avec des frontières que la nature semble avoir indiquées? La Mer Noire, le Danube, le Theiss lui formeraient une jolie ceinture de fiancée, un beau rempart contre les outrages de l'étranger... Je ne sais pourquoi je pense que cette idée, qui eut été une pure utopie l'année passée, me paraît aujourd'hui si réalisable qu' on pourrait presque parier que la chose aura lieu: mais quand? Voilà le seul point d'incertitude qui me reste encore”

La fel din notele la *Răspunsul lui Szarvady la întrebarea contelui Zamoyshi* (Paris, 9 Martie 1849), omise din ediția de 1890, dar reproduse de d-l Boitoș în ediția D-sale, se desprind interesante și sugestive aprecieri despre raporturile Românilor din Ardeal cu Ungurii și despre bunăcredința acestora din urmă în intențiile lor de satisfacere a cererilor naționale românești. De obicei se judecă generația revoluționară muntenă, mai ales fracțiunea I Ghica—N Bălcescu, ca neînțelegătoare a antagonismului exagerat dintre Români ardeleni și Unguri. Dar din notele la răspunsul de mai sus, semnate de A. G. Goleșcu, se reflectează o nouă lumină despre felul cum erau priviți Ungurii de cei mai mulți dintre emigranți. Cităm, ca încheiere, un fragment din aceste note:

P. DRĂGHICI

I. Hașeganu, Eminescu economist și gânditor politic

Lucrarea d-lui Hașeganu, binevenită prin concluziile pe care le aduce, la capătul unor cercetări serioase, este mai înainte de toate o surpriză. Iar surpriza o constituie însăși tema ei fundamentală: „Eminescu economist”. Într'adevăr era greu de închipuit că s'ar mai putea găsi aspecte necunoscute în prodigioasa personalitate a marelui poet și în opera lui, studiată fără încetare de specialiști, chiar din timpul când el era încă în viață. Cu toate acestea este

pentru întâia dată că se susține, cu tot aparatul documentar necesar, teza unui „Eminescu economist” și este neîndoios că acest aspect va trebui să fie cuprins în viitor în mod inevitabil, în portretul cuprinzător al poetului.

De sigur, era lucru știut că printre articolele politice ale lui Eminescu, publicate într'o perioadă când poetul făcea profesiune de publicist, se găseau și articole cu subiecte economice. S'au făcut și aprecieri asupra acestor

articolele și d-l Hașeganu nu ignorează acest lucru, dar d-sa își propune — și reușește — să dovedească în această lucrare că Eminescu „avea nu numai o cultură economică temeinică, dar și o rară perspicacitate în prezentarea și soluționarea problemelor de acest ordin, potrivit cu interesele permanente ale neamului și potrivit unei concepții economice proprii” (pag. 4—5), — și în aceasta constă originalitatea lucrării d-sale.

Lucrarea de care ne ocupăm are la început câteva mici capitole preliminare. Dacă celui cu date biografice nu i se prea vede rostul, în schimb capitolul despre pregătirea științifică a lui Eminescu, cu toate subdiviziunile lui, i-a servit autorului pentru a dovedi că poetul și-a însușit din tinerețe, chiar în timpul studiilor, cunoștințele teoretice necesare pentru a se putea pronunța într'un domeniu atât de special cum este cel al vieții economice. Etapele acestei formații sunt cu precizie delimitate apoi în capitolul despre gândirea politică a lui Eminescu, dat fiind că între problemele politice și cele economice există o strânsă legătură, pe care o cunoaște și politicianul practic ca și publicistul politic.

Ideile politice ale lui Eminescu, în înțelesul strict al cuvântului, fiind mai bine cunoscute, nu ne vom opri asupra acestui capitol. Se cuvine însă să menționăm, înainte de a trece mai departe, claritatea și precizia cu care d-l Hașeganu expune, în mod sumar, gândirea politică a lui Eminescu, care poate fi redusă la aceste două trăsături fundamentale: o imbrățurare a intereselor întregii colectivități etnice românești, pe deasupra granițelor vremelnice și nedrepte, și apoi o concepție de Stat întemeiată pe primatul națiunii.

Este dela sine înțeles că această concepție va prezida și asupra considerațiilor de natură economică pe cari Eminescu va avea ocazia să le facă în cariera lui de publicist și gânditor politic.

Ideile economice ale lui Eminescu le extrage d-l Hașeganu mai cu seamă din articolele sale de ziar, precum și din conferința despre „Influența austriacă asupra Românilor din Principate”, rostită de poet în primăvara anului 1876 și publicată apoi în „Convorbiri Literare”. Opera poetică nu este amintită sub acest raport decât în mod fugitiv.

Ideea fundamentală economică este concepția *naționalismului economic*, pe care în mod teoretic poetul și-o însușise la cursurile de economie politică ale profesorului Dühring dela Universitatea din Berlin. Toate celelalte idei pot fi subordonate sau derivate din această concepție. Ceea ce este impresionant însă este consecvența cu care Eminescu susține această concepție, întemeiat numai pe date concrete, luate din viața națiunii, și pasiunea pe care o pune în argumentare. E vădit că el nu îndeplinea, după cum se știe de altfel, numai muncă de salariat, în calitate de publicist, ci scrisul său era de fiecare dată echivalent cu o profesiune de credință, luptă pentru ridicarea nivelului de viață al poporului său, luptă în susținerea căreia el și punea tot sufletul său ales, ca și în lucrarea poetică.

Națiunea se reducea la Eminescu, în ultima analiză, la țărâtime. Nu fiindcă ar fi fost adeptul unei ideologii înguste de „clasă”, ci pentru că avea convingerea că țărâtimea este singura clasă pozitivă, realmente productoare, a națiunii, boerimea fiind în declin, iar clasa mijlocie

încă neformată, sau instrăinată. „Suntem țărani, curată socoteală și țărănește ar fi trebuit să gospodărim”, scrie Eminescu în mod apodictic. Pentru bunăstarea acestei țărâtime, va cere deci — reproducem din rezumatul capitolului final al lucrării d-lui Hașeganu:

1. Acordarea de credit ieftin spre a scăpa țărâtimea de uzură și a-i înlesni îmbunătățirile necesare agriculturii.
2. Măsuri împotriva Evreilor cari minează sănătatea poporului prin alcoolism și cămătărie.
3. Măsuri pentru ridicarea stării sanitare a satelor.
4. Reorganizarea administrației și curmarea abuzurilor ei.
5. Reducerea impozitelor și ajustarea instituțiilor și a sarcinilor bugetare la nevoile și posibilitățile țării și desființarea celor de prisos.
6. Oprirea fărâmițării proprietății agricole prin legiferarea lotului indivizibil.
7. Protecția muncii țărănești.
8. Industrializarea și perfecționarea agriculturii.

Cu aceeași convingere a susținut însă Eminescu și clasa de mijloc, pe care o dorea recrutată din prisosul de populație al satelor, spre a avea aceeași structură etnică pe care o are și categoria fundamentală a națiunii. Pentru bunăstarea acestei categorii cerea apoi:

1. Protecția muncii printr'o legiferare potrivită intereselor naționale.
2. Credit meșteșugăresc și comercial.
3. Politică „protecționistă” pentru a se putea dezvolta meseriile și industria.
4. Reglementarea și restrângerea posibilităților de speculă și de traiu fără muncă.

În sfârșit, Eminescu nu putea trece cu vederea peste nevoia unei clase conducătoare, căreia el îi atribuie funcția de creatoare, păstrătoare și transmisătoare a culturii. Dar această categorie el o vede, nu ca o pătură suprapusă, străină de neam și parazită, ci ca „o elită autohtonă cu avere, tradiții și legături de veacuri cu această țară și cu destinele ei, și care să nu-i risipească avutul, ci să-l chivernisească cu grijă și cu dragoste”. (pag. 62).

Un ultim capitol precizează legăturile scrisului lui Eminescu cu știința economică contemporană, de caracter teoretic, clasându-l pe scriitor ca adept al unui „determinism evoluționist”, care își întemeia concepția economică pe muncă, dând factorului economic un rol hotărîtor în formarea civilizației. Nu este deloc lipsită de interes, pentru conturarea caracterului lui Eminescu, constatarea că el întrebuința o metodă științifică în tratarea problemelor economice, prin întrebuințarea consecventă a datelor statistice, cari sunt datele reale ale vieții economice, ca și prin invocarea argumentelor corespunzătoare din economiștii vremii, în sprijinul afirmațiilor ce făcea, totuși aceste afirmații nu sunt lipsite nici de culoare personală, nu numai în formularea convingătoare, ci chiar și în datele obiective, culese prin observație proprie.

Studiul d-lui Hașeganu, al cărui cuprins bogat am năzuit să-l indicăm prin aceste note, a format materialul unui curs academic, pe care autorul l-a ținut în calitate de asistent la Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, în refugiu la Brașov. Caracterul analitic a părții principale, aceea privitoare la gândirea economică a

lui Eminescu, a fost determinat poate de necesități didactice. Aceasta trebuie să fie de altfel și justificarea capitolului biografic, pe care l-am mai amintit odată. Pentru tipar, ca o lucrare definitivă, ar fi fost mai potrivită o demonstrare sintetică, sistematică, făcută pe probleme și nu pe articole publicistice, cari se pot repeta, iar în titlu nu exprimă totdeauna în modul cel mai plastic problema discutată. În felul acesta autorul ar fi putut pune la contri-

buție în mai largă măsură și opera poetică a lui Eminescu, în părțile ei cari reflectează idei economice sau stări sufletești cu substrat economic.

Nu-i mai puțin adevărat însă că, prin concluziile finale, precise și complete, în cari n'a uitat să sublinieze și valoarea actuală a unora din soluțiile propuse de Eminescu, d-sa a înlăturat în parte această lacună a lucrării

OLIMPIU BOITOȘ

INSEMĂRI ȘI RECENZII

Un ecou din Ardeal al răpirii Basarabiei de Sud în 1878

Aiunși la conștiința unității neamului, în luptă îndârjită împotriva politicii de stat, Românii ardeleni considerau războiul pentru independență drept începutul procesului de afirmare în politica europeană a națiunii întregi, un pas înainte spre realizarea viitoare a Unirii, în a cărei înlăturare credeau de pe atunci. Pentru ei luptele din Bulgaria însemnau războiul neamului întreg, la care fiecare fu al său trebuia să ia parte într-o formă oarecare.

Intelctuali și țărani ardeleni au luptat ca voluntari în armata Țării libere și au sângerat la Plevna; doamnele din Ardeal și Banat au strâns pentru răniți, în ciuda tuturor șicanelor, ofrande cari se ridică în valuta de azi la 10 milioane lei; tineretul nostru dela universitățile din Austria a dus o campanie bine documentată pentru lămurirea opiniei publice germane; iar presa românească din fosta monarhie n'a prețetat să înfrunte ostilitatea autorității de stat și a opiniei publice vrăjmașe, susținând polemici aspre și curajoase. Izbânda armatei lui Vodă Carol a însemnat pentru Ardealul românesc o întărire nemaipomenită a conștiinței naționale și un nou îndemn la luptă, mai ales însă un prilej de mândrie, știind că, pe cât i-a fost dat, și el a contribuit la dobândirea ei.

Răpirea lașă și josnică a Basarabiei de sud din partea Rusiei, care fără ajutorul armatei române ar fi pierdut războiul, a stârnit în Transilvania un val de revoltă. Omenia ardelenescă nu putea înțelege o infamie atât de mare. Presa națională intră din nou în luptă, articolele prin cari se arată dreptul României la Moldova de peste Prut și se protestează împotriva răpirii ei, nu mai conțenesc. Ca și în timpul războiului, „Cocoșul-Roșu” (Cocosiu-Roșiu) din Brașov secondează cu arma satirei lupta presei politice. Această „foaie umoristică populară cu ilustrațiuni” apărea din 1875 în Brașov, sub conducerea avocatului Iosif Pușcariu. Ea avea un caracter pronunțat satiric-politic, și, citită cu multă plăcere de intelectualii dela orașe și sate, a avut un rol în luptele politice din deceniul al 8-lea al veacului trecut. Afară de o mulțime de glume caustice la adresa Rușilor feloni, două poezii-parodii, datorite lui „Bobirnac”

(probabil chiar Iosif Pușcariu), sunt remarcabile — deși valoarea lor artistică e destul de mică — atât prin actualitatea lor azi, cât și, mai ales, pentru profețiile împlinite după 63 de ani. Ele au apărut în numărul 14 și 18 ai anului IV, în 15 Iulie și 8 Octombrie st. v. 1878:

CÂNTUL GINTEI RUSE

Ruseasca gînte e o jîvină
Printr'ale lumei gînte mări,
Purtînd cu sine pesta bovină
Ce-a moștenit dela Tătari.
Cu rătul ei tot înainte
Ca porcii 'ndreaptă pașii săi,
Și de n'ar fi alte gînte,
Ar stînge tot în calea ei

Ruseasca gînte e rugină
Ce tînde-a roade orice popor,
La cel mai tare ca se 'nchină
Iar celui slab e asupritor.
Îngrată, lașă, răpitoare,
Chiar în senin și 'n aer cald,
Sufînd cu vîfor și ninsoare
Înghiață marea de smarald.

Ruseasca gînte n'are parte
D'ale pămîntului comori.
Și d'aia fură 'n altă parte
Ce-adună alții cu sudori.
Și e teribilă 'n mînie:
Cu cnutul ei asupritor,
Armat cu plumb și barbarie,
Voiește-a stînge orice popor.

Iar într'o zi când va fi beată
Și-i va plesni Satanii 'n gînd
Ca s'o întrebă: „Dragă fată,
„Ce ai făcut pe acest pămînt?”
Ea va răspunde sus și tare:
„Stăpâne 'n lume cât am stat,
„Prin fapte negre și murdare
„Pe tine te-am reprezentat.”

DOMNUL URS
După „T. Vladimirescu”

A fost

Cine trece Prutul mare,
Ce animal năvălitor
Umple astăzi de teroare
Pe acest sărman popor?
Este ursul cu a lui spadă
E animalul cel spurcat,
Ce aleargă după pradă
Mai rău ca un lup turbat
Să sărim voinici cu toți,
Să gonim astfel de hoți!

Este

Cine trece 'n îngâmfare,
Asuprind pe salvatori,
Cine fură 'n ziua mare
Dela binefăcători?
Este ursul, crudă fiară,
Ce a fost scăpat de noi
Și acum rupe a noastră țară,
Ne încarcă de nevoi.
Sai, voinice, nu dormi.
Sai pe urs a huidui!

Va fi

Cine zace în uitare
În spurcatul său pământ,
Făr' de vutcă, făr' de floare,
Făr' de cruce pe mormânt?
Este ursul, e ingratul,
Ce păcatul l-a ajuns.
E perfidul, e ingratul,
E fiul de popă tuns.
Răzi, popor, ești mântuit,
Răzi, căci ursul a pierit.

Mitropolitul Alexandru Nicolescu

„Luceafărul” vrea să reflecteze în cele ce urmează o rază din viața aceluia care a strălucit, până bine de curând, în fruntea Bisericii române unite: Mitropolitul Alexandru al Blajului.

Alexandru Nicolescu s'a născut în munți, la Tulgheș, în 1882. Studiile și le-a făcut la gimnaziul sășesc din Reghin, la Blaj și la Roma, pentru a se prezenta în fața vieții gata înarmat, având abia 22 ani. Profesor de teologie la Academia din Blaj, misionar în America și apoi secretar mitropolitan, e ales la 34 ani canonic în capitolul mitropolitan din Blaj. Ține aici locul mitropolitului în timpul refugului din trecutul războiu, iar după încheierea păcii e procurator al bisericii sale la Roma, pentru ca în 1922, la 40 ani, să fie numit episcop de Lugoj, iar în 1936 ales mitropolit de Alba-Iulia și Făgăraș, la Blaj.

Mic de statură și firav, cu trupul mortificat, cu privirea blândă și zămbitoare, într-o neconținută mobilitate de expresie prin cuvânt și gesturi: așa și se prezenta. Fire de artist, era de o sensibilitate extrem de delicată față de tot ce era frumos. Cândva cântase cu patos la vioară. Iar după ce își însușise o frumoasă cultură artistică, îl puteai vedea admirator veșnic în vibrare în fața capo-d'operelor artei, mai ales a celor de muzică și pictură, dar și a frumuseților neîntrecute ale naturii. Alpinist pătimaș, zorea sprinten

an de an spre culmile munților noștri, de unde admira fermecat când zăpezele nepătate, când văile adânci, când cerul mai apropiat, când peșterile ascunse, când rotirea maiestooasă a vulturilor, când jocul căprioarelor fricoase. Aci era acasă.

De o inteligență scilpitoare, stăpân pe opt limbi, de o cultură foarte vastă, stăpân mai ales în științele naturii, după filosofie și teologie, iată tot atâtea comori cari constituiau puternica personalitate a defunctului Mitropolit.

Atitudinea lui în fața vieții avea o dublă expresie: biserică și neam. Nu poate fi vorba aci, din punct de vedere religios, de lumea care naștea din relația cu totul personală a Mitropolitului cu Dumnezeu. Mărturisirea lui deasă și liturghia zilnică se vedeau, dar câtă rugăciune ascunsă, câtă meditație tainică și câtă mortificare cer acestea pentru a duce o viață vrednică de ele, o știu numai cei ce au bătătorit calea aceasta de muncă spirituală, iar prețuirea ei o face numai Dumnezeu.

Ca Șef al bisericii care a dat neamului conștiința de sine, a susținut și a propagat neîncetat ideea necesității vitale pentru noi de a ne orienta cu întreg neamul spre Apus și în privința credinții, și aceasta nu numai din motive religioase, ci și din convingerea ce o avea, că nici un bun permanent de cultură și nicio legătură efectiv sprijinitoare a neamului nu ne poate veni decât din această orientare, din această apropiere cu Apusul, cu Roma, care după părerea sa are în mână cheia întregii spiritualități creștine.

Mitropolitul Alexandru credea că Roma este și va fi totdeauna unica pârghie sigură de înălțare a neamurilor până la nivelul binelui și al randamentului lor maxim, că ea este în același timp nivelatoarea și armonizatoarea bunurilor acestora, precum și credincioasa paznică a debitului lor pe linia verticală a veșniciei.

Din punct de vedere strict național, Mitropolitul Nicolescu a fost conștient de luptele noastre naționale din veacul acesta. A luat parte, sub era maghiară, la toate manifestările și încercările de afirmare a drepturilor noastre din Transilvania, pentru ca, în calitate de canonic și apoi de episcop și mitropolit, să participe la toate bucuriile de după unirea națională, urmărind cu cel mai viu interes experiențele ce s'au făcut în cei douăzeci de ani de stăpânire românească.

S'a interesat în special de soarta Macedo-Românilor, în favorul cărora a trimis repetate rapoarte la Roma. Era absolut convins că neamul românesc va juca un rol mare în istoria civilizației europene, cu condiția să nu devieze dela calea dreaptă a moralei creștine, pe care Arhierul a apărât-o și în parlament (problema avortului), știind că numai ea poate asigura ascensiunea neamurilor ca și pe cea a indivizilor.

În ultimul timp îl preocupa problema tineretului. Experiențele nereușite ce s'au făcut cu diferitele formațiuni tinerțești în școală, până la ultima, încheiată în Ianuarie trecut, i-a dat o mare îngrijorare, mai ales că, în același timp, loviturile din Basarabia și Ardeal au fărâmițat nu numai unitatea neamului ci, pe o clipă, și busola lui de orientare.

Paralel cu umilirile multiple la care am fost supuși din toate părțile, progrese și topirea fizică a truditului Mitropolit. Nu se aștepta, se pare, la un așa de rapid desnodământ. E sigur însă că fiecare zi de slăbire făcea să isbucnească mai vehement din inima lui cele două nădejdi mari: reîntregirea neamului și o nouă educație a tineretului. Uneori își exprima siguranța reîntregirii în curs de un an

a grafițelor cu atâta transport liric, încât făcea un contrast foarte mișcător cu mâna de trup istovit ce mai rămăsese din el.

Cât privește gândul său despre noua educație a tineretului, și l-a manifestat, în linii mari, în răspunsul dat anchetei organizate de „Curentul”, răspuns numit, pe drept, testamentul său educativ. Totuși, cele publicate în „Curentul” formează numai partea generală a testamentului acestuia, căci cu două luni înainte de a muri preconiza redactarea unei legiuiri școlare ample, care urma să se aplice pe teren în școlile dela Blaj.

S'a stins repede și nu a avut nici bucuria de a vedea refacerea hotarelor încă în cursul acestui an, nici posibilitatea de a urmări pas cu pas elaborarea doritei legiuiri școlare. În împărăția păcii și în panteonul marilor săi înaintași, vegheze de acum Mitropolitul Alexandru la realizarea năzuințelor sale pentru călirea neamului său în cel mai curat și mai autentic creștinism și în cea mai nobilă conștiință a menirii sale aci pe pământ. Noi ne-am oprit puțin și l-am privit. Văzurăm calea: de acum, înainte!

Tit Liviu Chinezu

La moartea Elenei Popea

Artistă de o complexitate rară, Elena Popea simțea fiorul manifestărilor vieții superioare tot atât de adânc la auzul muzicii adevărate, la cetitul literaturii celor mari, cum o simțea cu penelul în mâna ei măiastră

Fiică a Brașovului cult și civilizată prin contactul viu cu Occidentul și Orientul, inrudită prin mama sa născ. Ciurcu și prin tatăl său profesorul Popea, fratele Episcopului Nicolae Popea, cu familiile cele mai bune din Ardeal, posedând o cultură aleasă, ar fi putut trăi o viață burgheză confortabilă, fără urcușuri și coborișuri, dar și fără griji. Dar era mușcată de șarpele dorinței de a cunoaște, a înfăptui, a se depăși. Nu s'a mulțumit cu succesele apreciable din orașul natal, în care mai trăiseră atâția pictori români și străini și a plecat în lumea mare. La Paris și-a statornicit mai întâi cuibul.

Elena Popea nu a avut un început modest și un urcuș normal; ea s'a impus dintr'odată, nu a fost discutată. Consacrată la Salonul din München și cel din Paris, nu s'a închis într'o manieră personală, cum nu s'a lăudat cu succesele sale. Nu și-a pierdut echilibrul, a rămas tot senină, muncitoare, căutătoare de noi orizonturi, de noi realizări, de noi viziuni. A avut și marea calitate de a nu face concesii publicului.

Și a colindat lumea cu realizările ei pitorești, întorcându-se acasă cu pânze multe, cari toate o păraseau îndată ce împodobeau pereții numeroaselor ei expoziții. Bretagna, Olanda, Spania, Italia, Țara Oașului și Țara Moților, Branul, toate au apărut, pe lângă flori, compoziții și interioare, de sub penelul ei dinamic, mereu în căutare de expresie nouă, dar mereu la același nivel înalt.

Războiul a făcut-o să-și închidă atelierul plin de farmec și poezie, din care avea o privire largă peste Champ de Mars, Tour Eiffel și acoperișurile pline de mister ale Parisului, să se retragă în căsuța ei nu mai puțin fermecătoare dela Bran, să producă numai în țara ei acele nenumărate dovezi ale unui talent clocotitor care nu vrea să știe de vârstă și boală, în căsuța în care o vizitase și stătuse cu ceasurile de vorbă, dela suflet la suflet, încântătoare Regina Maria, în scurtul popas de sănătate aparentă dăruit Ei în vara anului 1937.

Elena Popea era o ființă interesantă: cultă, caldă, cu maniere perfecte, de o distincție rară. Bună prietenă, inspire prietenie adevărată. Dovadă prietenia cu surorile Bragadir, cari o iubeau și o răsăteau cum numai suflete alese știu și pot să resfețe, dar cari și posedă în pinacoteca lor pânze din toate fazele talentului, meșteșugului și viziunii Elenei Popea.

Marea artistă și-a dat sufletul într'o clipă. Discretă cum a trăit, discretă a plecat. Nu se poate să nu fi suferit înainte de acel atac final, dar finețea ei nu a lăsat-o să încarce sufletul prietenelor cu grija pentru viața ei.

În vremurile istorice pe cari le trăim, moartea ei în preajma deslănțuirii războiului de sântă jertfire pentru desrobirea fraților, a făcut ca dispariția ei să treacă aproape neincrestată.

Rămân însă operele Elenei Popea și se va găsi odată și condeiul care să zugrăvească mersul ascendent al celui mare și atât de românesc talent.

Pentru moment o plângem numai noi, prietenele ei nemângăiate. Dar lacrimile noastre să-i fie prinos de recunoștință al întregului Neam!

Lucia Cosma

† Petru Gherman (1907—1941)

Sunt asfințituri cari depășesc hotarele durerii. În fața lor încremenesc gândurile și vorbele amuțesc. E un privilegiu al vieților consumate la temperatură urcată să aibă parte de cutremurătoarea lor frumusețe

Petru Gherman, cules de mâna Cerului în plin elan creator, la o vârstă care-și deșertează generos dăsașa făgăduințelor, ține de spița nobilă a acestor vieți încărcate de o strălucire stelară.

Două însușiri, arareori imbinat atât de fericit, definesc lapidar și complet falnica lui statură spirituală: *voce pură, inimă mare*. Le-a dobândit pe amândouă în familia fruntașă de țărani sălișteni al căror vâstar era, le-a dăltuit în școlile bisericești ale Sibiului — Școala normală „Andrei Șaguna” și Academia teologică „Andreiană” — și le-a desăvârșit la Academia Regală de Muzică din București, unde l-a trimis prevăzătoarea purtare de grijă a I. P. Sf. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, în compania unor maestri de talia lui G. Folescu, Vrăbiescu, Chirescu ș. a. Fructificarea lor a început-o odată cu numirea sa la catedra de Cântări bisericești și Tipic dela Academia teologică „Andreiană” (1937).

În Muzica bisericească se voia urmaș al lui Dimitrie Cunțanu, iar în compozițiile cu caracter patriotic și popular tindea spre geniul lui G. Dima. Sibiul românesc a recunoscut în el o energie și un talent de care nu se mai putea lipsi. S'a scris aici despre isbutita regroupare a Reuniunii române de muzică „G. Dima” și despre strălucirile ei isbânzii, cari i se datoresc în primul rând lui Petru Gherman. (Vezi *Luceafărul*, 1941, nr. 1, p. 35—37; nr. 4—5, p. 173)

Amănuntele prodigioase ale activității — notate cu grijă de *Revista Teologică* (1941, nr. 7—8, p. 388—391) — sunt în măsură să arate și celor ce n'au apucat să-l cunoască îndeaproape, ce a pierdut Sibiul românesc prin moartea lui: un profesor iscusit, un compozitor de mari posibilități, o baghetă fermă și suplă și un cântăreț instruit și dotat.

S'a stins fulgerător, după abia patru ani de strădăanii exemplare, la vârsta de 33 de ani, în 1 Iulie a. c.

Il plângem mândrindu-ne cu el!

Grigorie T. Marcu

Al. Negură : Ardealul

— Versuri. Arad, 1941 —

Nimic mai greu de înfăptuit ca artă poetică decât poezia patriotică ; după cum nimic mai greu în proză decât predica din amvon. Fiindcă în ambele cazuri artistul are la îndemână un material poetic limitat, exploatat pe de o parte, cu strălucire, de iluștrii predecesori, iar pe de altă parte oferit „cu ridicata” de onorabili versificatori, pentru care buna intenție se confundă cu inspirația. Căci, încă nu se înțelege îndeajuns că sinceritatea este un fapt moral și numai expresia constituie un mijloc artistic și că emoția, acest fenomen general omenesc, nu devine virtute estetică decât prin calitate.

Pentru noi, indiferent de bunele intenții, poezia patriotică se judecă exclusiv după aceleași criterii artistice : invenție, sensibilitate, mișcare ritmică, expresivitate și plasticitate.

D-l Al. Negură este un autentic poet. Reputația d-sale e demult stabilită. Tragicele evenimente din anul trecut l-au rupt însă dela preocupările pur lirice și i-au actualizat acel sentiment al iubirii de țară care, în timpurile obișnuite, nu permite banalizarea lui printr-o demagogică etalare la fiecă clipă și care, împreună cu ideea de Dumnezeu, cere să fie tănuț în cel mai slăb colț din Sfânta Sfinților a sufletelor noastre. Acestui sentiment însă, poetul s'a dat cu toată arta și tot talentul său și de aceea izbutește să-l redea cu atâta vigoare și atâta curată patimă. Cităm un singur exemplu din volumul d-lui Negură :

Doamne, Dumnezeule mărit,
Carele lumină din lumină ai răsărit ;
Tu, carea-i desprins pe om din Tine
Și l-ai învățat ce e rău și ce e bine —
Tu, care în noi gândul ai fulgerat,
Ai plâns cu noi și tot cu noi Te-ai bucurat ;
Imprăștiie alinare pe trupul țării mele,
Coboară peste ea lumina unei singure stele,
Să-și poată vedea drumul către altar
Și muntele de credință să ți-L aducă 'n dar !

Toate versurile din volumul „Ardealul” traduc în chip fericit acest suflu avântat și eroic, niciodată întinat de acel patriotism melodramatic și plângăreț care compromite artistic sentimentul iubirii de țară.

D-l Al. Negură, prin poezia sa, se dovedește a fi un mare patriot.

Claviaturi

Caiet de poezii. Îngrijit de Gherghinescu Vania

D-l Gherghinescu Vania este poet nu numai prin minunatele sale realizări poetice, d-sa este poet prin destin, adică prin constituție, temperament și vocație. Toată activitatea sa sufletească este condiționată de poezie, căci întreaga sa esență spirituală este imbibată de poezie. D-l Gherghinescu Vania gândește în poezie, trăiește în poezie ; s'ar putea spune că pentru d-sa poezia e o funcțiune de tot firească, la fel cu respirația. De aceea nu este o întâmplare că în jurul d-sale s'au grupat o seamă de poeți de vârstă, temperamente și preocupări diferite, toți însă mănâți de aceeași nobilă năzuință. Revista „Claviaturi”, intitulată atât de modest „caiet”, este vehiculul plin de lumină și bucurie al acestei minunate confraternități spirituale. Dela prima vedere revista ne întâmpină cu un sentiment de delicată simpatie. Într'adevăr, rar o lucrare prezentată mai îngrijit, care să intereseze prin migala amănuntului și să

farmece prin armonia ansamblului. Din paginile ei se degajează acea atmosferă de voie bună proprie adevăratei poezii, amestec de surpriză și de avânt, de mângâiere a simțurilor și de desfătare a sufletului, pentru care nu gășesc alt termen în afară de încântare.

Nu putem trece cu vederea că revista apare la Brașov. Brașovul centru de meditație poetică !

Pentru peisagiul sufletesc al țării faptul este foarte semnificativ și merită să fie reținut !

Victor Papilian

Dela sămănătorism la gândirism

Ultimul număr al „Gândirii” (Iunie 1941) publică un fragment din discursul de recepție al d-lui Nichifor Crainic, cu un superb elogiu al poetului Octavian Goga, înaintașul său în scaunul Academiei, și întreg răspunsul d-lui Lucian Blaga, despre noul academician și opera sa literară. Caracterizarea acestei opere depășește volumele de versuri și esuri ale d-lui Crainic, spre a îmbrățișa întreaga mișcare literară pe care o reprezintă revista „Gândirea”, mișcare al cărei principal promotor este tocmai poetul „Șesurilor natale”.

D-l Blaga recunoaște în mișcarea sămănătoristă punctul de plecare al evoluției poeziei lui Nichifor Crainic și nu neagă legăturile ce există între sămănătorism și gândirism, dar năzuiește mai ales să arate deosebirile dintre cele două mișcări literare. Iată un pasaj caracteristic din acest magistral paralelism :

„Spre o cultură de lege românească au năzuit fără îndoială și sămănătorismul și gândirismul. Dar câtă vreme sămănătorismul vroia să realizeze „romănescul” ținându-se mai mult de litera legii, gândirismul a încercat să-l realizeze în *spiritual profund* al legii Sămănătorismul e ca o promisiune, gândirismul ca o împlinire. Sămănătorismul vede romănitătea literaturii, artei și culturii mai mult programatic, mărginindu-se la motivul brut, la anecdotică, la aparențe, la suprafețe, câtă vreme romănitătea literaturii, artei și culturii este în gândirism resimțită ca fatalitatea și merge în adâncime, ocolind sau reducând la justa lor valoare suprafețele. Zelos ca niciun alt curent, sămănătorismul a încercat să lege pentru todeauna arta și scrisul românesc de conținuturile dulceaș diluate ale istoriei, ale vieții și ale naturii românești. De aci o istorie convențional idealizată, de aci naturalismul idilic imblânzit, de aci și un aume eticism cam școlăresc al acestui curent. Gândirismul aspiră spre tainele mai profunde ale sângelui și ale cerului, spre esențe, spre substanță, spre izvoarele permanente, spre viziunea de larg orizont, spre mitul mai presus de vârstă. Romănitătea gândirismului vrea să fie de „stil”, în sensul mare al cuvântului, iar nu de îngănare sau de imitare deplasată a motivelor folkloristice, cari își au prețul lor neegalat acolo în climatul lor feciorelnic ca zorile, în cultura populară”.

O trăsătură fundamentală a gândirismului vede d-l Blaga în prezența unei „sensibilități metafizice”, caracter care dă mișcării un înalt nivel spiritual și în același timp un echilibru superior al tendințelor, ce lipsea altor mișcări literare contemporane, nu numai din țara noastră ci chiar din Europa.

Cercetarea d-lui Blaga este cu atât mai vrednică de interes cu cât d-sa însuși are o parte de contribuție la desfășurarea gândirismului până la dimensiunile lui actuale. Ca și în cazul d-lui Crainic, această contribuție se desprinde atât din versurile sale, publicate sau nu în paginile „Gândirii”, cât și din eseurile filosofice, tot atât de numeroase și de legate în structura lor ideologică.

Basil Munteanu

Actualul titular al catedrei de limba și literatura franceză dela Universitatea din București s'a întors de curând în țară, după o ședere de aproximativ cincisprezece ani la Paris. Cât de rodnică poate fi o asemenea perioadă de formație și de studiu neîntrerupt, pentru cineva care are vocația și aptitudinile de cercetător într'un domeniu oarecare al științei, nimic nu o poate dovedi mai bine decât cazul acestui erudit și larg orientat istoric literar. Cu atât mai mult că, în tot acest răstimp îndelungat, d-l Basil Munteanu a păstrat cel mai strâns contact cu fenomenul literar românesc, pe care l-a urmărit în toată bogata lui evoluție din ultimele două decenii, cu un spirit critic tot atât de ascuțit pe cât era de lucidă, de „obiectivă” atitudinea spiritului său față de acest fenomen. Lucrurile acestea reies cu toată puterea din acea fermecătoare și instructivă în supremul grad *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, prin care d-l Basil Munteanu ne-a dat, de acolo dela Paris, cea mai bună cercetare de ansamblu asupra literaturii noastre contemporane.

Dacă în timpul cât era atât de departe de Patrie a putut ținea atât de viu contactul cu mișcarea literară națională — și noi nu urmărim să arătăm aici toate dovezile acestui contact — la întoarcerea acasă era firesc ca valorile acestei mișcări să-l reclame și să-l absoarbă într'o măsură și mai mare. A fost nevoit deci să renunțe la truda mișcătoare, stăruitoare, arhitectonic constructivă, ca de laborator și să coboare în arenă, să ia parte directă la frământarea vieții noastre literare. Dovadă acele articole de revistă în care, deși se pun probleme de actualitate, ele se rezolvă totuși cu metoda și spiritul de disciplină al serioasei sale formații. Ele sunt menite deci nu numai să animeze mișcarea contemporană de idei, ci și să orienteze și să disciplineze câmpurile de investigație respective.

Nu am avut prilejul să citim tot ce-a publicat în acest scurt răstimp, dar impresia aceasta se desprinde din oricare contribuție particulară a acestui autor care nu yănează cantitatea, ci numai calitatea. Iată, bunăoară, scutul portret al lui *Charles Drouhet*, predecesorul său la catedra dela Universitatea din București, în care se schițează și o metodă de cercetare în domeniul istoriei literare, sau condensatele *Note în marginea învățământului limbii și literaturii franceze*, publicate mai întâi în „Revista generală a învățământului” și în care sunt puse în lumină, în mod sumar, e drept, dar original și relevant, întreg sensul „formativ pentru adolescenți și rodnic pentru societatea românească” al învățământului literaturii franceze, precum și valoarea educativă a învățământului limbii franceze, în analogie cu învățământul limbilor antice. Dar pe lângă aceste teme fundamentale, câte subtile observații asupra artei literare, asupra sensului, a funcției literaturii și a structurii spiritului francez în special!

Această bogăție de idei și spiritul de discernământ ne dau adevărata măsură a personalității d-lui Basil Munteanu.

Premiile Academiei

Un semn vădit al prestigiului de care se bucură Academia Română, ca instituție supremă de promovare a vieții noastre culturale, îl constituie numărul mare de legăte și donații care-i sporesc în fiecare an patrimoniul material. Iar acest patrimoniu este întrebuințat, conform literelor fundaționale, numai pentru inițiative de interes obștească.

De sigur însă că principala preocupare o formează stimularea vieții culturale, în toate ramurile ei de mani-

festare. Premiile anuale ale Academiei, literare și științifice, sunt acum o veche tradiție. Printre cele literare se înțeleg și premiile de stimulare a activităților plastice și chiar a creației muzicale. Tot mai numeroase sunt însă dela un timp premiile pentru lucrări cu subiecte date, urmărind elucidarea unor probleme care adeseori nu și-au găsit cercetători din proprie inițiativă.

În concursul de premii publicat de curând, pentru sesiunile anilor 1942 și 1943, printre subiectele date figurează și câteva care privesc în mod special viața și istoria Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului. Iată titlurile lor exacte:

1. Premiul Statului „Gh. Asachi”, de 50.000 lei, cu subiectul „Contribuțiunea Românilor din Banat în veacul al XIX-lea la progresul Statului român”, cu termen de prezentare a manuscriselor la Academia Română până la 31 Decembrie 1941.

2. Premiul Ioan și Emilia Dr. Rațiu, de 25.000 lei, cu subiectul „Viața și activitatea D-ului Ioan Rațiu și a soției sale Emilia”, cu același termen de prezentare a manuscriselor.

3. Premiul Năsturel, de 5.000 lei, cu subiectul „Studiu asupra orașului Lugoj”, cu termen de prezentare a manuscriselor la Academia Română până la 31 Decembrie 1942.

4. Premiul Ion C. Mihail, de 50.000 lei, cu subiectul „Istoria luptelor naționale din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș dela 1848 până la 1918”, cu același termen de prezentare a manuscriselor.

Contrapunct

Revista dela Timișoara, răsărită în miez de primăvară, este printre puținele noastre periodice care urcă stăruitor drumul artei, netulburate în mersul lor de vicisitudinile vieții colective. Nu ne gândim deloc să condamnăm această contemplare imperturbabilă a sferelor înalte, într'un moment ca acesta pe care-l trăiește neamul nostru acum. Atitudinea să fi vrednică de oprobriu numai atunci când ea ar arunca dispreț — într'o formă mai mult sau mai puțin străvezie — asupra năzuințelor specifice și vitale ale colectivității etnice, încercând să le împiedece împlinirea sau să le falsifice sensul, așa cum s'a făcut într'o perioadă nu prea îndepărtată de către anumiți aderenți suspecți ai principiului „artă pentru artă”, astăzi definitiv demascați. Și fiindcă hotărât nu acesta este cazul tinerilor grupați în jurul revistei „Contrapunct”, socotim că ei sunt mai curând vrednici de admirat pentru seninătatea de care dau dovadă și pentru devotamentul pe care-l pun în slujba artei.

Colaboratorii permanenți ai revistei sunt mai cu seamă poeți, ca Elvira Damian, Traian Turca, Nicolae Părvu, Mihaela Papilian etc., dar și esești cu orizont și serios spirit de investigație, cum sunt Mariana Pulpas, Liviu Giurgeca și Liviu Linția. Un loc aparte deține printre dânsii Ionel Olteanu, poet și eseist deopotrivă, în ale cărui versuri stilizate, de factură ermetică, simțim nostalgia unor armonii transcendente și freamțul potolit al unei tristeți strunite, iar în proza sa delimitări critice care tradează o atitudine estetică personală.

Revista se bucură și de colaborarea unor prozatori consacrați, ca d-nii Victor Papilian, Gh. Atanasiu și Ion Veverka, prin scrisul cărora, de sigur nu din simplă întâmplare, pătrunde în templul artei și ceva din freamțul din-afară, al vieții celei mari. *Olimpiu Boitog*

Redacționale

Din cauza abundenței de material, numărul acesta apare fără „Revista revistelor”.

Bibliografie

- I. Lupaş, *Studii, conferinţe şi comunicări istorice*. Volumul II. Cluj, 1940. Tipografia „Cartea Românească”.
- N. Tcaciuc-Albu, *Bucovina de Nord*. 28 Iunie 1940 — 28 Iunie 1941. Sibiu, 1941. Editura autorului.
- Iosif Bâtiu, *Naţionalism literar*. Tipografia „Corvin”, Deva, 1941.
- Ştefan Manciulea, *Timoteiu Cipariu şi Academia Română*. Retipărire din „Cultura Creştină”. Blaj, 1941. Tipografia Seminarului.
- Basil Munteanu, *Charles Drouhet*. Extrait des „Mélanges Drouhet”. Bucureşti, 1940. „Bucovina”.
- Basil Munteanu, *Note în marginea învăţământului limbei şi literaturii franceze*. Bucureşti, 1940. Impr. „Curentul”.
- Emil Vora, *Cartea plecărilor*. Colecţia „Convorbiri Literare”. Bucureşti, 1941.
- Dr. Lucian Bologna, *Georg Kerschensteiner şi actualitatea ideilor sale pedagogice*. Sibiu, 1941. Tip. „Cartea Românească”.
- Anatole Chircev, *Psihologia atitudinilor sociale*. Cu privire specială la Români. 1941. Editura Institutului de Psihologie al Universităţii din Cluj la Sibiu.
- I. Haşeganu, *La France dans l'oeuvre des écrivains roumains contemporains de langue française*. Paris, 1940. Société d'édition „Les Belles Lettres”.
- I. Haşeganu, *Eminescu economist şi gânditor politic*. Braşov, 1941. Tip. „Minerva”.
- Biserica şi Şcoala. Arad. Anul 65, Nr. 26—35, (29 Iunie — 31 August 1941).
- Vremea. Bucureşti. Anul 13, Nr. 607—616, (29 Iunie — 31 August 1941).
- Ardealul. Bucureşti. Anul 1, Nr. 20—28, (28 Iunie — 31 August 1941).
- Pagini Literare. Turda. An. 8, Nr. 5—8, 1941.
- Indrumătorul Nostru. Bucureşti. Anul 1, Nr. 4—6, (Iulie—August 1941).
- Familia. Bucureşti. Anul 76, Seria IV, Nr. 4—5, (Aprilie—Mai 1941).
- Revista Fundaţiilor Regale. Bucureşti. Anul 8, Nr. 5, 6, 7, (Mai—Iulie 1941).
- Cuget Moldovenesc. Iaşi. Anul X, Nr. 6—7, (Iunie—Iulie 1941).
- Ţara Visurilor Noastre. Oradea—Timişoara. Anul 5, Nr. 1—3, (Aprilie—Iunie 1941).
- Transilvania Sibiu. Anul 72, Nr. 4, 5—6, (Iunie, Iulie—August 1941).
- Timpul Transilvaniei. Arad. Anul 5, Nr. 90—91, 6 Iulie — 17 August 1941).
- Contrapunct. Timişoara. Anul 1, Nr. 4, (Iulie 1941).
- Claviaturi. Braşov. Anul 1, Nr. 2, 3—4, (Iunie—August 1941).
- Carpaţii. Sibiu. Anul IX, Nr. 7, 8, (15 Iulie — 15 August 1941).
- Revista Teologică. Sibiu. Anul XXXI, Nr. 7—8, (Iulie—August 1941).
- Gazeta Cărţilor. Bucureşti. Anul X, Nr. 11—22, (Ianuarie—Iunie 1941).
- Dacia. Bucureşti. Anul I, Nr. 5, (15 Iulie 1941).
- Revista Istorică Română. Bucureşti. Vol. X, 1940.
- Cultura Creştină. Blaj. Anul XXI, Nr. 1—3, (Ianuarie—Martie 1941).
- Convorbiri Literare. Bucureşti. Anul 74, Nr. 7, (Iulie 1941).
- Cele Trei Crişuri. Bucureşti. Anul XXII, Nr. 7—8, (Iulie—August 1941).

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ GENERALĂ

ANUL I, Nr. 6.

SEPTEMBRIE 1941.

SUMARUL

Ioan Râmbu: Războiul nostru nu aduce aur (versuri)	Pag. 177
Ion Covrig-Nonea: Eroismul ca atitudine de viață	" 178
Petre Bucșa: Hore transilvane (versuri)	" 182
Otto Folberth: Genezaret în Galiția (nuvelă)	" 183
Ion Frumosu: Zori. — Hai, frate gând (versuri)	" 186
Marcel Romanescu: Pustnicul dela Muzot	" 187
Alexandru Ceușianu: Vinovat? (nuvelă)	" 190
Elena Popea: Zi de târg iarna lângă Cluj	" 195
George Păun: Rugă de poet	" 196
Manoil Haivas: Românitatea Bucovinei	" 197

TEXTE ȘI SCRISORI

Iacob Bădilă: O scrisoare din 1878	" 199
--	-------

GÂND ȘI FAPTĂ

Victor Papilian: Conștiința etnică	" 204
--	-------

CRONICI

Vasile Gionea: Sonetul lui Gh. A. Cuza	" 206
Petre Drăghici: Al. Dima: Sibiu. — Ion Ghica: Amintiri din priebeția după 1848, comentate de Olimpiu Boitoș	" 208
Olimpiu Boitoș: I. Hașeganu, Eminescu economist și gânditor politic	" 211

INSEMĂNĂRI ȘI RECENZII

Un ecou din Ardeal al răpirii Basarabiei de sud în 1878 (Iacob Bădilă); Mitropolitul Alexandru Nicolescu (Tit Liviu Chinezu); La moartea Elenei Popea (Lucia Cosma); Petru Gherman (Grigorie T. Marcu); Al. Negură: Ardealul; Claviaturi (Victor Papilian); Dela sămănătorism la gândirism; Basil Munteanu; Premiile Academiei; Contrapunct (Olimpiu Boitoș); Redacționale.